

Radboud Universiteit

De Schengenparadox

*Een analyse van de discrepantie in visumverplichtingen
tussen Schengenlanden*

Stijn Janssen

*Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen*

14-08-2020

De Schengenparadox: een analyse van de discrepantie in visumverplichtingen tussen Schengenlanden

Stijn Janssen
Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Augustus 2020

Begeleider: Prof. dr. Henk van Houtum
Studentnummer: s4635752

Voorwoord

Geachte lezer,

Na bijna twee jaar van hard werken presenteer ik hierbij met trots mijn bachelorthesis. Dit betekent echter niet dat er twee jaar aan de thesis is gewerkt. In het proces naar het eindproduct zaten namelijk grote tussenpozen. In die jaren heeft het onderzoek heel veel ups en downs gekend. Zo was het moeilijk om de juiste onderzoeksstrategie te vinden die bij dit onderwerp past, en heeft er een bestuursjaar tussen gezeten, waarbij het schrijven van deze thesis even op de achtergrond is geraakt. Dit heeft ertoe geleid dat deze bachelorthesis met enige vertraging, maar uiteindelijk naar volle tevredenheid aan u gepresenteerd kan worden.

Zo'n twee jaar geleden kozen mijn medestudenten en ik een onderwerp dat ons het meest interessant leek. Een van deze te selecteren onderwerpen was die van 'de visa-wereldkaart'. In het bijzonder de ongelijke verdeling van visumplicht en mobiliteit tussen verschillende paspoorten sprak mij aan. Dit thema sloot perfect aan bij de delen van sociale geografie die ik het meest interessant vind: grenzen, identiteiten en de daarbij behorende geopolitieke conflicten in de wereld.

Bovendien wilde ik meer kennis opdoen, om zodoende de wereld beter te leren begrijpen. In die zin heeft het doen van dit onderzoek mijn horizon verbreed, en mijn denkbeelden verruimd. Het heeft mij doen beseffen hoe machtig het paspoort kan zijn, en hoe bevoorrecht ik mag zijn in het bezit te zijn van een Nederlands exemplaar.

Tot slot wil ik deze gelegenheid aangrijpen om mijn begeleider Prof. Dr. Henk van Houtum te bedanken, die vanaf het begin erg behulpzaam en geduldig was. Samen met mijn peer studenten en Henk hebben we onze onderwerpen besproken en elkaar geholpen bij het verzamelen van relevante informatie.

Ik hoop dat u deze scriptie met plezier zult lezen.

Nijmegen, 2020

Stijn Janssen

Samenvatting

Het belang van het paspoort en het visum is in de afgelopen decennia significant toegenomen. Zonder paspoort en eventueel kan er vrijwel geen landsgrens meer gepasseerd worden. Regeringen bepalen en controleren de in- en uitstroom van buitenlanders hiermee. Ook is het belang van het paspoort gegroeid door het toenemende aantal internationale reisbewegingen. Dit is mede ingegeven door een almaar verder globaliserende wereld en een toename van de algehele welvaart. Daarbij valt op dat niet ieder paspoort bij de grens hetzelfde wordt behandeld. Met een Westers paspoort is het aantal mogelijke reisbestemmingen dat zonder visum bereikt kan worden veel groter dan met een paspoort uit een willekeurig derdewereldland.

In deze thesis wordt vooral ingezoomd op visumverschillen tussen EU-landen die zich ook bij het Verdrag van Schengen hebben aangesloten. Er wordt een verklaring gezocht voor deze relatief kleine, maar wel degelijk bestaande visumverschillen. Het doel van het onderzoek is dan ook: *“Het verklaren van de verschillen in visumplicht tussen verschillende EU-landen die zich tevens bij het Verdrag van Schengen hebben aangesloten”*. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *“Welke factoren verklaren de verschillen in visumplicht tussen EU-landen die zich tevens bij het Verdrag van Schengen hebben aangesloten?”*

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is er een literatuurstudie uitgevoerd, waarbij de gegevensverzameling is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, gepeer-reviewde artikelen, nieuwsartikelen en boeken van experts op het gebied van visumonderzoek en mobiliteit. Uit dit onderzoek blijkt dat de visumverschillen tussen de zogenaamde Schengenlanden voornamelijk verklaard lijken te worden door hun relatieve rijkdom en geografische ligging. Andere verklaringen voor wereldwijde visumverschillen zoals het aantal inwoners, handel, vrijheid, onderwijs en gezondheidszorg en islam, terrorisme en geweld lijken niet van toepassing te zijn, of bieden geen verklaring voor de Europese visumverschillen.

Voor wat betreft de toekomst van restricties op mobiliteit biedt deze thesis enkele interessante suggesties. Om tot een geleidelijke opheffing van de visumrestricties te komen zouden we een toename van democratie en welvaart moeten zien. Ook dient er opgemerkt te worden dat de noodzaak van visumvrij reizen, tenzij het onwaarschijnlijke geval zich voordoet dat globalisering in de

toekomst tegen de huidige trend in afneemt, groot zal blijven. Tot slot zou er in de toekomst meer onderzoek gedaan kunnen worden naar verdere europaspecifieke verklaringen voor visumverschillen binnen de Schengenregio.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1 Inleiding.....	6
1.1 Aanleiding en relevantie.....	6
1.2 Doel- & Vraagstelling.....	9
2 Methodologie.....	10
2.1 Case study.....	10
2.2 Onderzoeksstrategie	11
2.3 Paspoortindex.....	12
3 Fenomenologisch Kader	14
3.1 Globalisering, mobiliteit en visumbeleid.....	14
4 Resultaten	19
4.1 Descriptieve analyse paspoortindex	19
4.2 Visumrestricties	21
4.3 Eisen voor visumvrij reizen.....	24
4.4 Het Europese visumbeleid.....	29
4.5 Verschillen in visumplicht tussen Schengenlanden.....	32
5 Conclusie	37
6 Reflectie.....	40
Bibliografie	42

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en relevantie

Iedereen die weleens op reis is geweest buiten de Europese Unie herkent het wel: je staat klaar met je visum en je paspoort en na een grondige check van de douanebeambte kom je hopelijk aan op je reisbestemming. Deze handelingen zijn voor ons inmiddels standaard geworden en worden als vanzelfsprekend beschouwd. Toch zijn deze instituties rondom migratiebeleid achter de schermen in grote mate onderhevig aan subjectiviteit en macht (De Vleeschhouwer, 2018).

De verschillende checks die de douane uitvoert lijken neutraal, er wordt tenslotte enkel 'objectief' genoteerd wie en hoeveel mensen er binnenkomen. Echter, dit is hetzelfde als een grens beschouwen als enkel een hek, een muur of een lijn. Het beleid rondom grenscontroles is in grote mate gebaseerd op deze 'objectieve' manier van kijken naar grenzen. Mag je door, is er niets aan de hand. Mag het niet en doe je het toch, dan ben je een crimineel. Het is of zwart of wit, illegaal of legaal.

De strijd om de controle over nationale grenzen wordt veel besproken en speelt een grote rol in de nationale en Europese politieke afstemming. Hoewel het recht van een burger om een land te verlaten is vastgelegd in het VN-verdrag over de rechten van de mens, is vrije toegang tot een ander land niet op dezelfde manier gegarandeerd (Goldirova, 2008).

Aan de ene kant is het objectief opvolgen van het gestelde beleid gemakkelijk en duidelijk voor iedereen. Het is dan immers bekend hoeveel mensen er het land binnenkomen en weer vertrekken, wat de regels zijn en hoe streng ze worden opgevolgd. Echter, we leren door deze zakelijke manier van grenscontrole niet wat nou de echte problemen zijn. De kaart van de wereld opgedeeld in grenslijnen tussen landen suggereert gelijkheid tussen landen, maar niets lijkt minder waar. Wanneer je in landen als Afghanistan of Pakistan bent geboren is de kans op een visum om te kunnen reizen naar andere landen veel kleiner dan wanneer je geboren bent in bijvoorbeeld Finland of Nederland (Lucassen & Van Houtum, 2017).

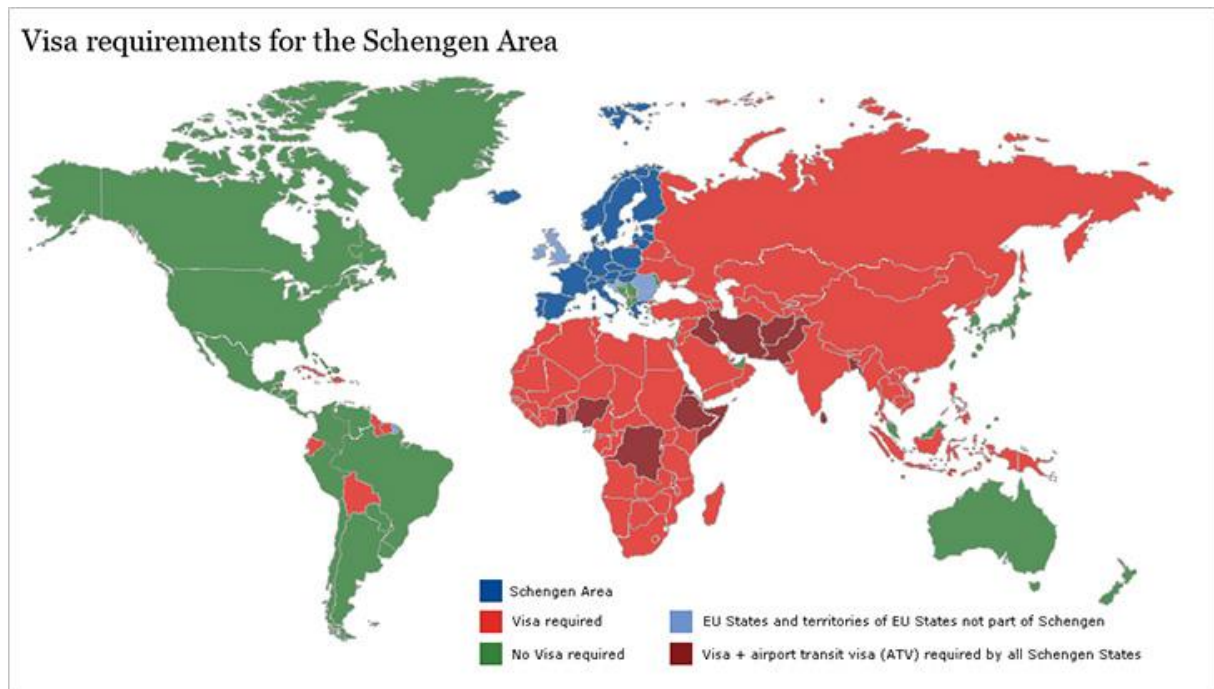
Essentieel voor het verkrijgen van je recht op mobiliteit is het bezitten van een paspoort. Dit paspoort komt over als slechts een simpel boekje met wat gegevens erin. Toch is een paspoort niet zo neutraal als haar voorkomen doet vermoeden. Het laat een bepaalde, door de mens gemaakte werelddeling zien. Daarbij geeft een paspoort in meer of mindere mate toegang tot mobiliteit en dus impliciet ook tot vrijheid. Het feit dat een paspoort van hogerhand wordt afgegeven zorgt ervoor dat dit recht tot mobiliteit niet bij de persoon zelf licht, maar van hogerhand kan worden opgelegd of beperkt.

Hierbij is het belangrijk om onderscheid te maken tussen een paspoort en een visum. Het paspoort dat je hebt hangt af van het land waarin je geboren bent. Wie er op welke plek mag zijn is afhankelijk van visumplicht die is opgelegd. Of je voor een bepaalde reisbestemming een visum aan moet vragen hangt bijvoorbeeld af van het land waar je vandaan komt en de afspraken die dat land met het land van je reisbestemming heeft gemaakt. Het aantal landen waarvoor je visumplichtig bent kan enorm verschillen. Met een Zuid-Koreaans of Singaporees paspoort kun je bijvoorbeeld naar 162 landen visumvrij reizen, terwijl mensen die in het bezit zijn van een Afghaans paspoort slechts bij 26 landen de mogelijkheid hebben om visumvrij te reizen (Henley & Partners, 2015).

In deze thesis zal getracht worden om een samenhangende verklaring te ontwikkelen voor het verlenen of juist verhinderen van visumvrij reizen. Dit vanwege het belang van internationale reizen en migratie in de dagelijkse economische en sociale zin, maar ook in de grotere theoretische zin. Globalisering verhoogt het belang van grenscontroles en maakt tegelijkertijd grenscontrole moeilijker. In tegenstelling tot immigratiebeleid dat slechts marginale controle over de grenzen realiseert, is het visumbeleid, hoewel het door verschillende factoren kan worden beïnvloed, gericht op de staat. In die zin zal met dit onderzoek niet alleen worden geprobeerd om het visumbeleid te theoretiseren, maar ook bredere discussies over globalisering, staatssoevereiniteit en beleidsvorming aan te wakkeren. In de hoop dat dit onderzoek kan dienen als een startpunt voor meer onderzoek naar deze vooralsnog diffuse kwesties.

De introductie van het Schengenverdrag in 1985 (Europa Nu, 2015) is van grote invloed geweest op de visumplicht voor reizigers binnen en naar de Europese Unie. Met de invoering van dit Schengenverdrag is het voor bewoners van het Schengengebied, dat bestaat uit 26 Europese landen, mogelijk om visumvrij te kunnen reizen tussen landen die zich ook bij dit verdrag hebben aangesloten. Voor reizigers van buitenaf zijn er ook eenduidige afspraken gemaakt. Of je wel of niet het Schengengebied visumvrij mag betreden hangt af van je nationaliteit. Om te bepalen welke nationaliteiten wel, en welke niet visumvrij naar deze landen mogen reizen is er een positieve en negatieve lijst opgesteld.

Wanneer je land van herkomst op deze positieve lijst staat, ben je vrij om te reizen. Zo niet, bestaat er een visumplicht om dit gebied te betreden (Europese Commissie, 2012). Landen die het Schengenverdrag ondertekenden hebben dus naar buiten toe een eenduidig beleid op het vlak van visumplicht.

Figuur 1: visumplicht voor het Schengengebied (Tore, 2016)

Vice versa blijkt dat echter niet zo te zijn. Landen buiten de Schengenzone maken wél onderscheid in visumrestricties tussen verschillende landen binnen de Schengenzone. Zo moet je met een Litouws, Ests of Pools paspoort voor een groter aantal landen een visum aanvragen, dan wanneer je in het bezit bent van een Duits, Deens of Frans paspoort (Henley & Partners, 2020).

De keuze om enkel verschillen in visumplicht tussen ontwikkelde economieën te onderzoeken is gemaakt, omdat hier naar eigen inschatting niet dezelfde verschillen op van toepassing zijn die opgemerkt kunnen worden bij verschillen in visumplicht tussen ontwikkelde economieën en de minst ontwikkelde landen. Daarbij voeren de verschillende EU-landen samen een min of meer eenduidig buitenlandbeleid, waarbij een EU-land dat een bilateraal conflict heeft met natiestaten buiten de EU doorgaans door de gehele EU wordt gesteund. Dit zou dus binnen de Europese Unie ook geen verschil op mogen leveren in het aantal visumplichtige landen. Dat deze landen door naties buiten de

Schengenzone wél op verschillende manieren worden behandeld strookt met de eenheid die de Europese Unie naar buiten toe wil uitstralen (Lambie, 2016).

Met betrekking tot de wetenschappelijke relevantie kan worden opgemerkt dat de discussie rond het fenomeen grens de afgelopen jaren in een stroomversnelling is geraakt. Met name sinds het begin van de zogenaamde vluchtelingen crisis is het aantal onderzoeken naar grenzen en mobiliteit flink toegenomen. Het aantal onderzoeken dat specifiek draait rondom de invloed van visa op grenzen blijft echter beperkt. In de spaarzame onderzoeken die er wel naar dit onderwerp gedaan zijn wordt in de meeste gevallen enkel een vergelijk getrokken tussen de landen die door de Verenigde Naties worden getypeerd als ontwikkelde economieën en de economisch minst ontwikkelde landen (UN, 2018). Tussen machtige landen en landen zonder macht. Dit onderzoek zal daarom juist enkel gericht zijn op verschillen in visumplicht tussen ontwikkelde economieën, en specifiek op verschillen in visumplicht tussen EU-landen die daarbij ook nog het Verdrag van Schengen hebben getekend¹.

1.2 Doel- & Vraagstelling

Voor dit onderzoek is de volgende doelstelling opgesteld:

Het verklaren van de verschillen in visumplicht tussen verschillende EU-landen die zich tevens bij het Verdrag van Schengen hebben aangesloten.

Uit deze doelstelling vloeit de volgende hoofdvraag voort:

Welke factoren verklaren de verschillen in visumplicht tussen EU-landen die zich tevens bij het Verdrag van Schengen hebben aangesloten?

Vervolgens zijn ter beantwoording van deze hoofdvraag de volgende deelvragen opgesteld:

- 1. Waarom zijn er visumrestricties?***
- 2. Aan welke eisen moeten landen voldoen om visumvrij reizen mogelijk te maken?***
- 3. Hoe ziet het Europese visumbeleid eruit?***
- 4. Hoe groot zijn de verschillen in visumplicht tussen Schengenlanden?***

¹ Tenzij anders vermeld, verwijzen de termen Europees, Europa, Europese Unie, EU en lidstaten naar de 26 EU-staten die volledig deelnemen aan het Schengenverdrag. De termen Europese Unie en Europese Gemeenschap worden ook door elkaar gebruikt.

2 Methodologie

In dit onderzoek is getracht om door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse en literatuurstudie de redenen achter de verschillen in visumplicht te doorgronden. Om inzicht te krijgen in de problematiek rondom visumverplichtingen, zijn papers verzameld via Google Scholar waarin deze problemen verder worden uitgediept. Eveneens zijn krantenartikelen geraadpleegd waarin de huidige situatie met betrekking tot dit onderwerp nader toegelicht is. Ook is gekeken naar de rapporten van de Verenigde Naties en de Europese Commissie. Ook is er navraag gedaan bij verschillende overheden naar de criteria die zij gebruiken alvorens te besluiten of bewoners van een ander land visumvrij naar dat land mogen reizen. Deze gesprekken dienen puur en alleen ter informatievergaring.

Ook is er bij het zoeken en analyseren van bronnen rekening gehouden met de validiteit en betrouwbaarheid van de desbetreffende bron. Hiervoor zijn door de onderzoeker enkele criteria opgesteld. Zo moet de gebruikte (wetenschappelijke) bron vindbaar zijn via Google Scholar en dient de bron minstens vijf keer geciteerd te zijn. Ook wordt er gekeken naar bijvoorbeeld de aanwezigheid van voldoende en hoogwaardige literatuurverwijzingen en moet het niveau van het taalgebruik op orde zijn.

De keuze voor kwalitatief onderzoek in plaats van kwantitatief onderzoek heeft echter wel consequenties voor de betrouwbaarheid van de data. In tegenstelling tot kwalitatief onderzoek kan data van kwantitatief onderzoek kan over het algemeen gemakkelijker als waarheid worden aangenomen aangezien deze onderbouwd is met harde cijfers. Bij kwalitatief onderzoek kan deze data eenvoudiger worden beïnvloed door meningen en vooroordelen van zowel de auteur als de respondent(en). Echter, om tot een beter begrip van de situatie te komen door middel van het zoeken naar aanvullingen binnen de huidige visumliteratuur lijkt kwalitatief onderzoek in dit geval het meest geschikt. De methoden zullen in het volgende gedeelte nader worden toegelicht en gespecificeerd op basis van dit onderzoek.

2.1 Case study

Meer specifiek zal dit onderzoek de vorm hebben van een vergelijkende casestudy waarbij de visarestricties van meerdere instituties, in dit geval landen binnen de Schengenregio, met elkaar

vergeleken zullen worden. Op deze manier wordt gepoogd vervolgens de achterliggende oorzaken van dit fenomeen te kunnen achterhalen en verklaren. De keuze voor deze onderzoeksmethode is gemaakt, omdat het onderzoek betrekking heeft op theoretische concepten die niet eenvoudig te kwantificeren zijn, zoals beleidskeuzes (Creswell, 2013). Daarbij is het de ideale manier om complexe situaties, zoals de visumproblematiek, gedetailleerder en completer te kunnen beschrijven.

Creswell (2013) beschrijft een case study als een kwalitatieve benadering waarbij de onderzoeker een realistisch, eigentijds begrensd systeem of meerdere cases in de tijd onderzoekt. Deze gevallen worden gedetailleerd beschreven en bieden diepgaande gegevensverzamelingen die tot meerdere informatiebronnen leiden. In dit onderzoek wordt het fenomeen van ongelijkheid in mobiliteit (van het visum/paspoort) tussen Schengenlanden onderzocht. Hierbij worden verschillende aspecten van het fenomeen bestudeerd, waarmee wordt gepoogd om een brede context weer te geven. De bedoeling van een case study kan worden onderverdeeld in 'instrumentele intenties' en 'intrinsieke intenties'. In deze thesis is het de bedoeling om een specifiek probleem te begrijpen (ongelijkheidsmobiliteit door paspoorten/visa) en wordt een case gekozen om het probleem het beste te begrijpen. Dit wordt de instrumentele intentie genoemd (Stake, 1995).

2.2 Onderzoeksstrategie

De onderzoeksfase van deze thesis zal op zowel inductieve als deductieve wijze verlopen. Zoals Strauss en Corbin (1998) dit beschrijven, is onderzoek inductief wanneer de onderzoeker begint met het bestuderen van een onderzoeksgebied en de theorie vervolgens uit de gegevens naar boven komt. Deze manier van onderzoeken zal in deze thesis voornamelijk worden gebruikt in de zoektocht naar theorieën achter wereldwijde visumverschillen. Hieruit zal een inductieve conclusie gevormd worden. Wanneer er verderop in dit onderzoek meer zal worden toegespitst op visumverschillen tussen Schengenlanden, zal deze conclusie met behulp van deductief onderzoek worden bevestigd of ontkracht. Hierbij worden de reeds bestaande veronderstellingen en theorieën voor wereldwijde visumverschillen gekoppeld aan de verschillen in visumplicht tussen Schengenlanden.

Dit onderzoek begint met het stellen van een empirische vraag. Deze vraag, met de bijbehorende theorie, wordt duidelijker naarmate het onderzoek vordert. Om tot een antwoord te komen op deze vraag zal er in de beschikbare data naar trends worden gezocht. Vervolgens zal er in dit onderzoek geprobeerd worden om deze te verklaren met behulp van de reeds bestaande literatuur. Net als in de methodologie van case study, is de gegevensverzameling in deze thesis gebaseerd op

wetenschappelijk onderzoek, gepeer-reviewde artikelen, nieuwsartikelen en boeken van experts op het gebied van visumonderzoek en mobiliteit.

2.3 Paspoortindex

In deze thesis wordt de Henley & Partners-paspoortindex gebruikt als leidraad om de ongelijkheid van paspoorten te onderzoeken. Henley & Partners is een onderzoeksbureau dat zichzelf *'global leader in residence and citizenship planning'* noemt. Naast hun databases geven ze burgers wereldwijd advies in burgerschapsprogramma's. Jaarlijks maakt het bedrijf een ranglijst van verblijfs- en burgerschapsplanning wereldwijd. Deze ranglijst geeft de kracht weer van verschillende paspoorten. Het laat zien hoe machtig (of zwak) een bepaald paspoort is. De rangorde van paspoorten omvat alle 196 erkende landen ter wereld. Deze *'paspoort-index'* is gebaseerd op de International Air Transport Association en wordt continu bijgewerkt vanwege constante wijzigingen in het visumbeleid. Henley & Partners geeft ook verschillende persberichten uit waarin ze paspoorttrends en opvallend nieuws over dit specifieke thema beschrijven.

Interessant hierbij is dat het belang van mobiliteitsprivileges in verband met bepaalde paspoorten niet alleen wordt erkend door academici, maar ook door een commerciële ondernemingen zoals Henley & Partners. Volgens Henley & Partners is het recht op visumvrij reizen een van de belangrijkste factoren waarmee rekening moet worden gehouden bij het kiezen (of verkrijgen) van iemands staatsburgerschap of woonplaats. Ze beschouwen mobiliteit als een centrale waarde die is ingebed in het concept van burgerschap. Op hun website staat: *"Een persoon met talent en middelen hoeft zijn of haar leven niet tot slechts één land te beperken. Een actieve beslissing nemen met betrekking tot uw woonplaats en staatsburgerschap geeft u meer persoonlijke vrijheid, privacy en veiligheid."* En het gaat verder: *"In de geglobaliseerde wereld van vandaag spelen visumbeperkingen een belangrijke rol bij het beheersen van de verplaatsing van vreemdelingen over de grenzen heen. Bijna alle landen hebben nu een visum nodig van bepaalde niet-onderdanen die hun grondgebied willen binnenkomen. Visumvereisten zijn ook een uitdrukking van de relaties tussen individuele naties en weerspiegelen over het algemeen de relaties en status van een land binnen de internationale gemeenschap van naties."* (Henley & Partners, 2020).

Figuur 2: voorbeeldweergave van het Nederlands paspoort via de paspoortindex van Henley & Partners (2020)

Een ander bedrijf dat burgerschap onderzoekt en burgers adviseert in dergelijke zaken is Arton Capital. Dit bedrijf heeft ook een paspoortindex gemaakt (Passportindex.org). Hierbij worden de paspoorten van 193 lidstaten van de Verenigde Naties gebruikt om zo recent mogelijke informatie te verzamelen via officiële informatie van regeringen en beschikbare openbare middelen. De ranglijsten van de twee bedrijven verschillen niet veel. Evenals in de Henley & Partners-ranglijst staan in de ranglijst van Arton Capital overwegend westerse landen in de top en landen als Afghanistan, Irak en Pakistan onderaan. Het verschil tussen de twee bedrijven is dat Henley & Partners een duidelijker overzicht geeft van de rangorde, terwijl Arton Capital meer specifieke informatie per land geeft. In dit onderzoek zal daarom vooral Henley & Partners worden gebruikt om landen met elkaar te vergelijken en zal Arton Capital worden gebruikt om meer specifieke informatie te vinden zodra er uit het onderzoek opvallende resultaten naar boven komen die verder onderzoek behoeven.

3 Fenomenologisch Kader

Omdat dit onderzoek gaat over het begrijpen van het verhaal achter visumverschillen, wordt gekozen voor een iets minder traditionele aanpak. Waar je normaal gesproken een theoretisch kader zou verwachten, vindt de lezer nu het fenomenologisch kader, waarin er aandacht zal worden besteed aan wat we zien gebeuren in de wereld en hoe dit zich verhoudt tot visa. In het kader zal worden beschreven waaruit dit onderzoek voortgekomen is, en hoe dit zich verhoudt tot het fenomeen visumbeleid.

In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste theorieën die in dit onderzoek zullen worden gebruikt, besproken worden. Zoals in de methodologie uitgebreider staat beschreven, komt de context van dit onderzoek naar voren uit de gegevens die op een zowel inductieve als deductieve manier zijn verzameld. Als gevolg daarvan worden de theorieën waarvan van tevoren kan worden aangenomen dat deze nuttig kunnen zijn voor dit onderwerp hieronder al beschreven en toegelicht. Aangezien deze belangrijkste theorieën binnen dit onderzoek (globalisering, mobiliteit en visumbeleid) op grote wijze met elkaar interacteren, zullen deze worden samengevoegd. Hierdoor komt de samenhang tussen deze drie begrippen beter tot zijn recht.

3.1 Globalisering, mobiliteit en visumbeleid

De mobiliteitsproblemen van mensen en de organisatie van grenscontrole spelen een prominente rol in de globaliseringsliteratuur (Anderson, 2000; Sassen, 2006). Ondanks de aanzienlijke toename van reizen en grensoverschrijdende mobiliteit, gaan vooraanstaande wetenschappers ervan uit dat "*mobiliteit een schaars goed blijft*" (Bauman, 2013) en dat de mobiliteit van personen niet aansluit bij de trend van een almaar toenemende globalisering. De verbeterde bewegingsmogelijkheden wereldwijd gelden lang niet voor iedereen. Daarbij hebben we te maken met een systeem, het visumbeleid, dat is gebaseerd op ongelijke toegang tot mobiliteitsrechten (Bauman, 2013). Shamir (2005) beweert dat het vermogen om in de ruimte te bewegen een belangrijk middel is geworden binnen het bepalen van wereldwijde sociale hiërarchie. Je zou evenals Mau (2015) kunnen spreken van een nieuwe en wereldwijde '*mobiliteitskloof*'.

De mobiliteit van personen is de afgelopen decennia exponentieel toegenomen. Alleen al tussen 1995 en 2016 is het aantal reizen naar het buitenland per jaar verdrievoudigd. Van ruim een half miljard 25 jaar geleden, naar bijna anderhalf miljard in 2016 (Wereldbank, 2017). Deze enorme groei van menselijke mobiliteit is grotendeels te danken aan de almaar voortschrijdende toename van globalisering in de huidige wereld (Neumayer, 2006). Door de globalisering worden afstanden tussen plaatsen relatief kleiner door bijvoorbeeld een afname van de reistijd en beschikbaarheid van internet en mobiele telefonie. Voornamelijk dus dankzij technologische vooruitgang. Ook is reizen goedkoper geworden, waardoor het aantal reizen ook toeneemt.

De globalisering heeft daardoor volgens Ohmae (1990) gezorgd voor een zogenaamde 'grenzenloze' wereld. Grenzen worden minder belangrijk, doordat mensen ze om de haverklap oversteken. Echter, deze nieuwverworven vrijheid geldt op dit moment eigenlijk alleen voor inwoners uit welvarende landen. Bewoners zitten vaak opgesloten in hun eigen land door gebrek aan geld en bovenal kunnen ze vaak geen kant op vanwege visumverplichtingen (Skeggs, 2004). Daarbij is de perceptie van ongekende mobiliteit slechts een deel van het plaatje. Perry, Yeung en Poon (1998) stellen bijvoorbeeld dat het idee van een wereld zonder grenzen meer te maken heeft met folklore dan met de realiteit, dat staten hun rol van organisatie en regulering van de internationale stroom van kapitaal en goederen en diensten behouden, en daarmee nationale grenzen van belang blijven. Zij betoogden dit voornamelijk met betrekking tot de globalisering van economische activiteiten, maar dit geldt ook voor de mobiliteit van mensen. Zoals Hirst en Thompson (1999) stellen: *"Mensen zijn minder mobiel dan geld, goederen of ideeën, en in zekere zin blijven ze op hun eigen land gericht, afhankelijk van paspoorten, visa, verblijfs- en arbeidskwalificaties"*. Personen zonder mobiliteitsrechten in de vorm van een visum kunnen zich daarom niet gemakkelijk verplaatsen. Zij blijven, ondanks de toenemende globalisering, gebonden aan hun plaats. Of zoals Hirst en Thompson (1999) het mooi verwoorden: *"het grootste deel van de wereldbevolking leeft in gesloten werelden, gevangen in de loterij van geboorte"*.

Torpey (1998), die zich in zijn onderzoek toelegt op re-bordering, heeft gesteld dat landen bij het uitvoeren van hun grensbeleid steeds meer onderscheid maken tussen enerzijds 'waardige' of 'vertrouwde' reizigers en anderzijds reizigers die als 'niet vertrouwd' of 'riskant' worden beschouwd (Torpey, 1998). Hij betoogt dat landen de neiging hebben om een hardere selectie in deze twee categorieën af te dwingen. De ontwikkeling van grensbeleid wordt hier gezien als een reactie op de kansen en risico's die voortkomen uit globalisering en de toename van de algehele mobiliteit van personen. De achterliggende gedachte is om te voorkomen dat ongewenste personen die mogelijk een bedreiging vormen voor de veiligheid, rijkdom of identiteit van het land datzelfde land kunnen

binnenkomen. Deze groep ongewenste personen is heel divers. Naast potentieel gewelddadige demonstranten, criminelen, hooligans en terroristen zijn er ook mensen die politiek asiel zoeken, mensen uit cultureel verschillende groepen, arme reizigers en mensen waarin een land geen meerwaarde ziet (Jansen, 2016). Meestal worden deze zeer diverse *'bedreigingen'* op een hoop gegooid wanneer er wordt gesproken over *'ongewenste'* migratie.

Over het algemeen staan natiestaten formeel in hun recht als het gaat over de beslissing of een persoon het land mag binnenkomen en er mag blijven. (Torpey, 1998). Hierbij maken ze gebruik van een beleid rondom de afgifte van visa. Een visum is *"een document dat op paspoorten of reisdocumenten is aangebracht en dat de houder toestaat aan de grens van de beslissingsstaat te komen en, na verdere controles, die grens voor een bepaalde tijd te passeren"* (Guild, 2001). Zo stelt de instelling van het visum landen in staat om ruim van tevoren te beslissen aan wie zij toegang tot hun grondgebied zullen verlenen (Guild, 2001). Potentiële reizigers moeten vanuit hun thuisland in principe een visum aanvragen en daarbij de ambassades en consulaten van hun bestemmingslanden te benaderen. Gezien de toename van het aantal toeristenreizen en de beperkte administratieve capaciteit om het toenemende aantal visumaanvragen af te handelen, hebben veel staten echter besloten de visumplicht voor bepaalde geselecteerde nationaliteiten op te heffen. Als gevolg hiervan worden uitgebreide mobiliteitsrechten aangeboden aan *'betrouwbare'* groepen mensen, zodat degenen die nog een visum moeten aanvragen beter kunnen worden gecontroleerd. Hierdoor kunnen de consulaten en ambassades hun middelen efficiënter inzetten en ongewenste mobiliteit beperken (Bigo en Guild, 2005). Dit betekent echter ook dat er een geglobaliseerde elite ontstaat die *"snelheid en vrijheid van beweging geniet"* (Bigo en Guild, 2005) zonder te merken dat anderen te maken hebben met zware beveiligings- en controlemaatregelen.

Het visumbeleid kan worden gezien als het belangrijkste instrument van mobiliteitsbeperking en -controle. Mensen vragen normaal gesproken in hun eigen land een visum aan bij een ambassade of consulaat aangesloten bij het land van bestemming. Hier moet men persoonlijke informatie verstrekken om in aanmerking te komen voor een visum. De achterliggende gedachte om mensen te verplichten een visum te hebben voordat ze een land binnenkomen wordt ook wel vergeleken met de werking van een afstandsbediening (Zolberg, 2003). Door een visum aan te vragen, kunnen staten buiten hun eigen landsgrenzen al een eerste controle uitoefenen. Dit is voordelig voor de bestemmingslanden, omdat ze daar nog geen wettelijke verantwoordelijkheden voor potentiële bezoekers, immigranten of asielzoekers dragen. Visumbeperkingen zijn echter ook kostbaar: ze vergen veel administratieve capaciteit en vereisen personeel. Daarbij kunnen ze potentiële handelsrelaties om

economische redenen belemmeren en/of afschrikken (Neumayer, 2010). In die zin kunnen visumbeperkingen landen aanzienlijk hinderen bij het benutten van de voordelen van economische globalisering.

Men kan stellen dat landen in het tijdperk van globalisering met twee tegenstrijdige eisen worden geconfronteerd, namelijk aan de ene kant de noodzaak van snelle grensoverschrijding voor gewenste vormen van mobiliteit en aan de andere kant strenge controle en afschrikking voor ongewenste reizigers. Daarom lijkt een algemeen visumbeleid niet effectief, en in sommige gevallen zelfs problematisch. Veel landen hebben daarom een visumvrijstellingsbeleid ingevoerd voor burgers van een aantal landen. De personen die de nationaliteit van dat land dragen hebben het recht om zonder voorafgaande toestemming een grondgebied te betreden. Burgers hebben dus te maken met visumbeperkingen (of visumvrijstellingen) op basis van hun nationaliteit. Hierbij profiteert deze groep van visumvrijstellingen vanwege de paspoorten die ze in hun bezit hebben. Verschillende paspoorten hebben daarmee, ondanks het redelijk uniforme uiterlijk, niet dezelfde waarde.

Doordat er verschil in mobiliteitsrechten zit tussen bepaalde paspoorten wordt dit ook gebruikt als motief voor het veranderen van nationaliteit (Sumption en Hooper, 2014). Om hierop in te spelen hebben sommige landen programma's gelanceerd voor de verwerving van visa of paspoorten met veel visumvrijstellingen en daarmee een hoge mobiliteit. Tegen betaling of genereuze investeringen in het land bieden deze landen ofwel beperkte toestemming om te blijven of volledig burgerschap aan rijke mensen die hun individuele mobiliteitsrechten willen verbeteren. Portugal verkoopt bijvoorbeeld zijn *'gouden visum'* voor een periode van een jaar wanneer er voor een half miljoen geïnvesteerd wordt in onroerende goederen (Sumption en Hooper, 2014). Malta biedt zelfs een *'gouden paspoort'* aan particulieren aan als ze minstens 1,15 miljoen euro investeren en minstens een jaar in het land hebben gewoond. Het succes van programma's voor *'citizenship by investment'* benadrukt nogmaals het vermeende voordeel van het hebben van een krachtig paspoort. Deze beleidsprogramma's wakkeren het debat aan onder migratiewetenschappers over kwesties van rechtvaardigheid, eerlijkheid en transparantie. Sommige wetenschappers benadrukken de rol van de *'gouden paspoort'* programma's door te stellen dat vandaag de dag *"de primaire waarde van burgerschap ligt in de mobiliteitsrechten die aan paspoorten zijn verbonden"* (Shaw, 2018).

In het afgelopen decennium heeft onderzoek belangrijke vooruitgang geboekt door indexen voor migratiebeleid, burgerschap en integratie te ontwikkelen en uitgebreide vergelijkende datasets te bouwen (Henley & Partners, 2020; Arton Capital, 2020; Hobolth, 2014).

De trend van het verzamelen en vergelijken van indicatoren met betrekking tot migratie, burgerschap en integratie heeft de kwestie van korte-termijn-mobiliteit (toerisme e.d.) en visumbeleid grotendeels genegeerd. Dit is verrassend, aangezien korte-termijn-mobiliteit nauw verband houdt met migratie op ten minste twee niveaus. Ten eerste: *"hedendaagse migratie begint vaak als toerisme, studiebezoek of tijdelijk werk in het buitenland"* (Koslowski, 2006). Met andere woorden, degenen die met een langetermijnperspectief willen migreren, hebben het bestemmingsland vaak al eerder op korte termijn bezocht en zijn op die manier vertrouwd geraakt het land. Ook de eventuele toekomstige kansen met betrekking tot migratieplannen zijn dan al onderzocht. Onderzoek heeft daarom aangetoond dat de invoering en schrapping van visumvereisten een effect heeft op de timing en de hoeveelheid migratie (Castles, De Haas & Miller, 2013). Ten tweede biedt migratie op korte termijn een toegang voor irreguliere immigratie, voornamelijk door het overschrijden van de visumtermijn bij aankomst in het gewenste land. Met andere woorden, mensen kunnen legaal aankomen maar wanneer hun visum verlopen is ongewenst worden. Dit verklaart waarom het invoeren van een visum, ook voor de korte termijn, vaak een vorm van voorzorg is. Zo is bijvoorbeeld de meerderheid van de irreguliere immigranten die vandaag in het Schengengebied aanwezig is, legaal de Schengenzone binnengekomen, maar hebben ze hun visum te lang overschreden (Guild, 2001). Naast algemene veiligheidsproblemen is daarom de (veronderstelde) terugkeerbereidheid een sterk criterium voor de afgifte of weigering van een visum. Veel landen besteden daarom bij het afgeven van een visum veel aandacht aan de intentie van de aanvrager om terug te keren. Aanvragers van een Schengenvisum moeten bijvoorbeeld het bewijs leveren van een regelmatige bron van inkomen of een arbeidsovereenkomst in hun thuisland. Interviews met aanvragers over hun gezinsstatus en andere persoonlijke omstandigheden zouden de consulaire ambtenaren moeten helpen om de waarschijnlijkheid te beoordelen dat ze terugkeren voordat hun visum afloopt (Jansen, 2016). Landen waarvan is waargenomen dat ze een hoog percentage visumoverschrijders sturen, zijn vaak uitgesloten van visumvrijstellingsprogramma's (Siskin, 2004).

Visumvrijstellingsovereenkomsten zijn een belangrijk instrument voor het beheer van de twee tegenstrijdige eisen van een geglobaliseerde wereld: enerzijds de noodzaak van snelle grensovergangen voor het stimuleren van gewenste vormen van mobiliteit, en anderzijds de controle of beperking van ongewenste overtochten (Neumayer 2006). Als gevolg hiervan geven sommige paspoorten grote privileges en recht op mobiliteit, terwijl houders van andere paspoorten grotendeels worden uitgesloten van het recht op mobiliteit. Het visumbeleid is hiermee een van de belangrijkste instrumenten geworden om de wereldwijde mobiliteit te structureren. Tegelijkertijd is het zeer efficiënt en selectief.

4 Resultaten

4.1 Beschrijvende analyse paspoortindex

Voordat er zal worden besproken waarom staten ervoor kiezen om visumvrij reizen naar hun land al dan niet toe te staan en er dieper zal worden ingezoomd op de verschillen binnen Europa, zullen allereerst de wereldwijde gegevens op een beschrijvende manier worden geanalyseerd. Hierbij wordt er gekeken naar eventuele patronen en trends binnen de paspoortindex van Henley & Partners (zie figuur 3). En zouden er, door middel van logisch redeneren, duidelijke en voor de hand liggende patronen zichtbaar moeten worden. De verwachting die hieruit vanzelfsprekend volgt is dat burgers van welvarende en machtige landen vaker visumvrij kunnen reizen naar andere landen dan armere landen met minder invloed op de wereldpolitiek. Deze gedachte vloeit voort uit zowel realistische als neoliberale veronderstellingen over het gedrag van staten. Rijke en krachtige staten kunnen mogelijk zwakkere staten onder druk zetten om visumvrij reizen toe te staan. Bovendien kunnen armere staten geloven dat door visumvrij reizen vanuit rijke landen toe te staan, problemen zoals grootschalige irreguliere immigratie of vluchtelingen crises in de toekomst kunnen worden voorkomen.

Rank	Passport	Visa-free Score
1	Japan	191
2	Singapore	190
3	Germany	189
	South Korea	
4	Finland	188
	Italy	
	Norway	
	Spain	
5	Austria	187
	Denmark	
6	France	186
	Ireland	
	Netherlands	
	Portugal	
	Sweden	
7	Belgium	185
	Norway	
	Switzerland	
	United Kingdom	
	United States	
8	Czech Republic	184
	Greece	
	Malta	
	New Zealand	
9	Australia	183
	Canada	
10	Hungary	182
11	Lithuania	181
	Poland	
	Slovakia	
12	Iceland	180
	Latvia	
	Slovenia	
13	Estonia	179
14	Liechtenstein	178
15	Malaysia	175
16	Chile	174
	Cyprus	
17	Romania	172
18	Bulgaria	171
	United Arab Emirates	
19	Argentina	170
	Brazil	
	Croatia	
	Hong Kong (SAR, China)	
20	San Marino	168
21	Andorra	167
22	Bahrain	166
23	Barbados	161
24	Israel	160
25	Mexico	159
26	St. Kitts and Nevis	156
27	S Bahamas	155
28	Uruguay	153
29	Antigua and Barbuda	151
	Seychelles	
30	Costa Rica	150
	Trinidad and Tobago	
31	Vatican City	149
32	Mauritius	148
	St. Vincent and the Grenadines	
33	St. Lucia	146
	Taiwan (Chinese Taipei)	
34	Macao (SAR, China)	144
35	Grenada	143
36	Paraguay	142
37	Panama	141
38	Dominica	140
39	Peru	135
40	El Salvador	134
	Honduras	
	Serbia	
41	Guatemala	133
42	Samoa	131
	Solomon Islands	
43	Vanuatu	130
44	Nicaragua	129
	Ukraine	
	Venezuela	
45	Colombia	127
	Tirol	
46	Tonga	125
47	Montenegro	124
	North Macedonia	
48	Kiribati	122
	Marshall Islands	
49	Moldova	120
50	Palau	119
51	Micronesia	118
	Russian Federation	
52	Bosnia and Herzegovina	117
53	Georgia	116
54	Albania	114
55	Turkey	111
56	Belize	101
	South Africa	
57	Kuwait	95
	Qatar	
	Timor-Leste	
58	Ecuador	91
59	Nauru	89
60	Fiji	88
	Guyana	
61	Jamaica	86
62	Botswana	85
	Maldives	
63	Papua New Guinea	84
	Bahrain	
64	Oman	79
66	Bolivia	78
	Sri Lanka	
	Thailand	
67	Namibia	77
	Saudi Arabia	
68	Kazakhstan	76
69	Belarus	75
	Lesotho	
70	China	74
	eSwatini	
71	Malawi	73
72	Kenya	72
73	Indonesia	71
	Tanzania	
	Zambia	
74	Tunisia	69
75	The Gambia	68
76	Azerbaijan	67
	Philippines	
	Uganda	
77	Cape Verde Islands	66
78	Dominican Republic	65
	Ghana	
	Zimbabwe	
79	Cuba	64
80	Morocco	63
	Armenia	
	Kyrgyzstan	
	Sierra Leone	
81	Senegal	62
	Mongolia	
	Mozambique	
82	Sao Tome and Principe	61
83	Dominica	60
84	Mauritania	59
85	India	58
	Tajikistan	
86	Cote d'Ivoire	57
	Gabon	
	Uzbekistan	
87	Senegal	56
88	Equatorial Guinea	55
	Guinea	
	Madagascar	
	Yogo	
89	Cambodia	54
	Mali	
	Niger	
	Vietnam	
90	Myanmar	53
	Chad	
	Comoros Islands	
	Guinea-Bissau	
	Yemen	
91	Central African Republic	52
92	Algeria	51
	Jordan	
93	Angola	50
	Burundi	
	Egypt	
	Laos	
94	Cameroun	49
	Haiti	
	Liberia	
95	Congo (Rep.)	48
96	Djibouti	47
	Myanmar	
97	Nigeria	46
98	Ethiopia	44
99	South Sudan	43
100	Congo (Dem. Rep.)	42
	Eritrea	
	St. Lanka	
101	Bangladesh	41
	Iran	
102	Kosovo	40
	Lebanon	
	Sudan	
103	North Korea	39
	Yemen	
104	Libya	38
	Nepal	
	Palestinian Territory	
105	Somalia	33
	Yemen	
106	Pakistan	32
107	Syria	29
108	Iraq	28
109	Afghanistan	26

The information provided here reflects the 2020 Henley Passport Index ranking on 7 April 2020, and in certain instances, coronavirus-related travel bans may take precedence over the visa information recorded here.

Figuur 3: volledige paspoortindex van Henley & Partners (2020)

De informatie uit de paspoortindex (figuur 3) lijkt de hypothese dat burgers van een machtige staat meer visumvrije landen genieten onderuit te halen. Als de indexscore een op een gelijk zou staan aan de nationale invloed van een land, zou het logisch zijn wanneer de Verenigde Staten de hoogste score zou behalen. Dit is echter niet het geval. In de index moet de Verenigde Staten maar liefst vijftien landen voor zich dulden, waaronder een aantal landen als Luxemburg, Oostenrijk en Finland die aanzienlijk minder invloed hebben op het wereldtoneel. En waarom scoren Rusland en China zo laag? Zij hebben ook met zekerheid een grotere nationale invloed dan de drie hiervoor genoemde landen.

Na een grondige analyse valt wel op dat de twintig hoogst gerangschikte landen, op Singapore na, allemaal lid zijn van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), een hoog inkomen per capita hebben en beschikken over de meest effectieve democratieën (The Economist, 2020). Je zou dus op basis hiervan kunnen denken dat er een verband is tussen rijkdom, democratie en macht in combinatie met hun plaats op de visumranglijst. Buiten de top twintig hoogst gerangschikte landen wordt het zoeken naar trends gecompliceerder. Zo staat Maleisië op een vrij hoge 35^e plaats gerangschikt, terwijl het land een relatief laag BBP heeft en het ook geen OESO-lid is. Daarbij valt het op dat Maleisië het hoogstgeplaatste moslimland in de lijst is. Interessant is ook dat het slechtst presterende lid van de OESO in de paspoortindex (Slowakije) niet ook het minst welvarende land binnen de OESO is (Mexico). Dit roept de vraag op waarom een relatief arm Latijns-Amerikaans land kan genieten van meer visumvrij reizen dan een rijker lid van de Europese Unie. Als we vervolgens EU-landen gaan vergelijken met niet-EU-landen valt het op dat Chili ver boven andere EU-lidstaten scoort, waaronder Slovenië en Estland. Twee relatief rijke, kleine eurolanden. Uit deze gegevens valt dus te concluderen dat rijkdom en macht op zichzelf niet voldoende zijn om het visumvrij reizen te voorspellen.

Ongetwijfeld spelen politieke onderhandelingen tussen landen een rol bij visumvrij reizen. In 2008 weigerde de Europese Unie bijvoorbeeld gedetailleerde passagiersgegevens te verstrekken over transatlantische vluchten naar de Verenigde Staten. Zodoende begon de VS de EU-lidstaten bilateraal te benaderen. De VS heeft daarbij visumvrij reizen aangeboden aan EU-lidstaten die zouden samenwerken. Renata Goldirova (2008), van de EU Observer, schreef daarover: *“Sommige lidstaten zijn voorstander van het ondertekenen van aanvullende veiligheidsmaatregelen in de hoop dat dit hun weg zal vergemakkelijken naar visumvrij reizen naar de Verenigde Staten. Tsjechië en Estland lijken het meest te popelen om bilaterale deals te sluiten.”*

Uit bovenstaand voorbeeld blijkt dat visumvrij reizen kan worden weggegeven vanuit politieke motieven, als machtsmiddel in internationale onderhandelingen. Het is duidelijk dat rijkdom of democratie geen perfecte correlatie biedt met de ranglijst van visumvrije landen, maar dat geldt waarschijnlijk voor geen enkele factor op zichzelf. Kunnen bijvoorbeeld deze politieke onderhandelingen tussen landen het verschil uitmaken? En welke andere factoren kunnen de onregelmatigheden in de paspoortindex (figuur 3) verklaren? Moslimlanden scoren bijvoorbeeld vrij laag, tenminste in verhouding tot hun rijkdom. Aziatische landen lijken ook redelijk laag te scoren, terwijl Latijns-Amerikaanse landen op een enkele uitzondering na juist relatief hoog scoren. Misschien zijn er brede geografische patronen, religieuze discriminatie op basis van de angst voor terrorisme of banden met voormalige koloniale machten die een deel van de variatie verklaren. In dit onderzoek zal echter enkel worden gefocust op EU-landen, maar zullen deze bevindingen wel worden meegenomen in het verdere verloop van dit onderzoek.

4.2 Visumrestricties

Een visum kan worden gedefinieerd als een *“document afgegeven in het land van herkomst (of verblijf) van het individu door de autoriteiten van de staat waarnaar hij of zij wenst te gaan.”* (Guild, 2009) Als een staat een visumplicht heeft opgelegd, moeten burgers van het land in kwestie een visum aanvragen om legaal het andere land te mogen betreden. Visa worden meestal gebruikt als een instrument voor migratiecontrole (Brochmann, 1999). In het bijzonder stelt het visumbeleid staten in staat personen te screenen voordat ze aan de territoriale grens aankomen (Guild, 2017)

Landen hebben daarbij het recht om de toegang van buitenlandse bezoekers tot hun binnenlands grondgebied te beperken. Dergelijke controles en beperkingen worden van oudsher toegeschreven aan de soevereiniteit van een land (Collinson, 1996). Zoals Sassen (1996) opmerkte, is het recht om buitenlandse ruimtes binnen te gaan nergens terug te vinden binnen het internationale recht. Zelfs de (niet-bindende) Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stelt alleen een recht op uitreis en binnenkomst in het eigen land voor (artikel 13). Geen recht op toegang tot buitenlandse territoria. De twee belangrijkste mechanismen waarmee staten hun recht uitoefenen zijn grenscontroles en visumbeperkingen.

Visumbeperkingen vormen een belangrijke afschrikwekkende werking tegen ongewenste bezoekers. De afschrikwekkende werking bestaat ten eerste uit de extra kosten en het gedoe dat bij het aanvragen van het visum komt kijken. Zo kan het aanvragen van een visum, wanneer dit per post gebeurt vaak

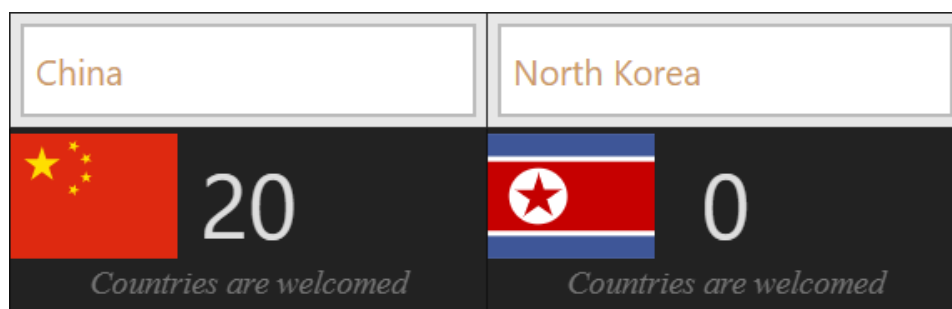
weken tot maanden duren, en bij het inschakelen van een professionele visumdienstverlener wordt het vaak prijzig. De laatste optie om het visum op te halen houdt in dat je naar de ambassade of een van de weinige consulaten dient te reizen, en daar eenmaal aangekomen vaak lang, mogelijk uren, moet wachten op service. Daarbovenop kan het afgevend consulaat of de ambassade de aanvraag uiteraard en soms ook zonder opgave van redenen weigeren. Zoals Torpey (1998) het verwoordde: *"Paspoort- en visumcontroles zijn de 'eerste verdedigingslinie' tegen het binnendringen van ongewenste zaken."*

Toch zullen visumbeperkingen niet enkel ongewenste reizigers afschrikken. Ze zullen buitenlandse zakenlieden en zakenvrouwen, maar ook buitenlandse toeristen en andere reizigers afschrikken. Dit kan nadelig zijn voor de binnenlandse economie. Neumayer (2010) gaat hier verder op in en meet door middel van een uitgebreide analyse het effect van visumbeperkingen op bilaterale handel en buitenlandse directe investeringen. Ook De Raad van Europa herinnerde de Europese landen eraan dat visumbeperkingen de internationale handel en toerisme belemmeren (Salter 2003).

Dus rijst de vraag: waarom leggen staten visumbeperkingen op als deze economisch schadelijk zijn? De reden is dat elk land voor een dilemma staat tussen enerzijds het faciliteren van de grensoverschrijdende stroom van mensen voor zijn eigen economische en politieke voordeel en aan de andere kant het monitoren, controleren en beperken van diezelfde stroom voor het veiligheidsbelang en het voorkomen van irreguliere immigratie.

Wat van land tot land verschilt, is het relatieve gewicht dat ze toekennen aan de twee aspecten. Visumbeperkingen bieden een grof maar krachtig mechanisme om deze afweging te beheren. Ze vervullen de dubbelrol van voorselectie en afschrikking: degene die geen visum nodig heeft, wordt standaard beschouwd als welkom en bezoeker met een laag risico. Iemand die een visum nodig heeft en wordt goedgekeurd door het consulaat of de ambassade in het buitenland wordt als niet ongewenst beschouwd en vormt bij nader inzien geen groot risico. Een visumplichtige wiens visumaanvraag is geweigerd, is echter niet welkom. Om zeker te zijn wordt de uiteindelijke beslissing of iemand een vreemde ruimte kan betreden, zelfs als er geen visum nodig is of een visum is verkregen, aan de grens zelf genomen en bestaat het risico dat grenscontrole de toegang zal weigeren. In de praktijk is dit risico echter vrij klein en daarom is de preselectie binnen het systeem van visumbeperkingen zo belangrijk (Bigo, 1998). Niet zozeer paspoorten als zodanig, zoals Salter (2003) lijkt te suggereren, maar de visumbeperkingen die worden opgelegd aan paspoorthouders uit bepaalde landen, zijn een van de belangrijkste mechanismen waarmee landen de toegang tot hun grondgebied te controleren.

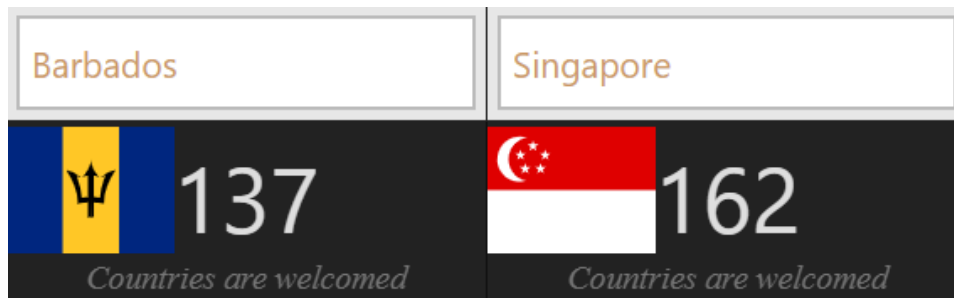
De landen die zich meer zorgen maken over veiligheid zullen meer beperkingen opleggen. Een voor de hand liggende zorg is dat bezoekers immigranten kunnen worden door (illegaal) in het land te blijven in plaats van naar huis terug te keren. Illegale binnenkomst is slechts één vorm van irreguliere immigratie. Het verkrijgen van legale toegang maar het overschrijden van de toegestane verlofperiode is een andere en vrij belangrijke (Collinson, 1996). Westerse ontwikkelde landen zijn aantrekkelijke bestemmingen voor irreguliere immigranten die vaak afkomstig zijn uit arme ontwikkelingslanden. Dit verklaart waarom westerse landen doorgaans een restrictief visumbeleid hanteren ten aanzien van reizigers uit deze landen. Naast immigratie is een andere belangrijke zorg van veel landen de eventuele toestroom van potentiële terroristen, drugshandelaren, politieke activisten en andere persona non grata. Visumbepalingen vormen ook hierin een belangrijk mechanisme om bedreigingen voor de stabiliteit van het regime door politiek ongewenste individuen en bedreigingen voor de nationale veiligheid door politiek gemotiveerd geweld tegen te gaan. Landen kunnen vermoeden dat buitenlandse invloeden het regime kunnen ondermijnen. Daarom controleren ze graag wie het land binnenkomt. Hoe autocratischer en repressiever een regime is, des te meer wordt het bedreigd door open grenzen (Anderson, 2000). Het is daarom niet verwonderlijk dat enkele van de meest autocratische landen ter wereld (bijvoorbeeld China en Noord-Korea) visumbepalingen opleggen aan reizigers uit bijna elk ander land ter wereld (zie figuur 4).

Figuur 4: aantal landen dat China en Noord-Korea visumvrij toelaat (Henley & Partners, 2020).

Daarentegen zullen regeringen die meer bezorgd zijn over de nadelige economische en andere gevolgen van visumbepalingen, minder visumbepalingen opleggen. Zo moeten landen die sterk afhankelijk zijn van handel buitenlandse bezoekers gemakkelijk toegang verlenen om dit te stimuleren en vergemakkelijken. Wanneer er in een land sprake is van grote toeristische bestemmingen is de overheid minder geneigd om sterke visummaatregelen te nemen om zodoende aantrekkelijk te blijven voor massatoerisme. O'Byrne (2001) voert aan dat de versoepeling van de visumvereisten in veel landen kan worden verklaard als een directe reactie op de eisen van de toerisme-industrie aan wie

“vrijheid van reizen” gelijk staat aan “vrijheid van handel”. Het is dan ook niet verwonderlijk dat enkele van de meest toerisme-afhankelijke landen ter wereld (bijv. Barbados en de Malediven) evenals enkele van de meest handelsafhankelijke landen (bijv. Hong Kong en Singapore) zeer weinig of geen visumbepalingen opleggen aan reizigers (zie figuur 5).

Figuur 5: aantal landen dat Barbados en Singapore visumvrij toelaat (Henley & Partners, 2020). De voorbeelden van de Malediven en Hong-Kong ontbreken, omdat deze landen door de uitbraak van Covid-19 momenteel helemaal geen reizigers toestaan.

4.3 Eisen voor visumvrij reizen

Het blijkt lastig om een gedegen onderbouwd antwoord te geven op de vraag wat de precieze eisen zijn waaraan een land moet voldoen om visumvrij reizen mogelijk te maken. Openbare overheidsdocumenten bieden hier helaas weinig soelaas. Navraag bij verschillende overheden levert evenmin echte antwoorden op. Je wordt al snel van het kastje naar de muur gestuurd, waarbij verschillende instanties naar elkaar blijven wijzen. Hierdoor kom je in een cirkel terecht waarbij het er uiteindelijk op neerkomt dat je zonder concreet antwoord achterblijft.

De enige optie die overblijft om tot een antwoord op deze deelvraag te komen is om reeds gepubliceerde onderzoeken naar wereldwijde visumverschillen te raadplegen. Hieruit komt naar voren dat de hoeveelheid visumvrije landen wordt bepaald door een aantal factoren. Dit zijn respectievelijk de geografische ligging (Whyte, 2008; Neumayer, 2010), het koloniaal verleden (Andrucki, 2010; Vezzoli, 2017), het aantal inwoners (Luedtke, 2010), de relatieve rijkdom (Neumayer, 2006), handel (Neumayer, 2010), vrijheid (Mau, 2015), onderwijs en gezondheidszorg (Jansen, 2016) en tot slot de categorie islam, terrorisme en geweld (Collinson, 2006; Neumayer, 2006; Ravenstein, 2018). In het komende gedeelte zullen deze verklaringen een voor een worden langsgelopen en verder worden uitgediept. Hierbij zal in eerste instantie worden gekeken naar de betekenis en achtergrond van de verschillende factoren. In hoofdstuk 4.5 zal aandacht worden besteed aan de relevantie van de

factoren voor dit onderzoek. Namelijk, in hoeverre kunnen door middel van deze factoren de verschillen in visumrestricties tussen verschillende Schengenlanden verklaard worden.

Geografische ligging

Zoals duidelijk zichtbaar in de cijfers en ondersteund door de wetenschappelijke literatuur, hebben bepaalde geografische regio's misschien voordelen (Whyte, 2008; Neumayer, 2010). Een regio als Latijns-Amerika, waar landen genieten van vreedzame betrekkingen en taalhomogeniteit, zou een hogere visumvrije score kunnen opleveren. Daarentegen kenmerkt een regio als Oost-Azië zich door meer gespannen internationale relaties en een grotere taalkundige verscheidenheid, wat zou kunnen leiden tot minder visumvrij reizen.

Koloniaal verleden

Verbonden zijn met, maar niet identiek zijn aan de voormalige overheersende geografische regio is het idee van koloniaal erfgoed. Veel voormalige koloniën behouden sterke banden met de machten die hen koloniseerden en genieten vaak van reisvoordelen naar deze landen. Voormalige koloniën kunnen dezelfde taal spreken, hebben eventueel gemeenschappelijke culturele eigenschappen, delen historische ervaringen en kunnen zelfs een gemeenschappelijke loyaliteit delen richting een nog bestaand koningshuis. Bovendien zijn veel voormalige koloniën nog steeds verbonden aan elkaar door middel van bepaalde instituties die tijdens de kolonisatie zijn gesmeed, zoals de Britse Gemeenebest (Rystad, 1992). In bepaalde literatuur wordt deze (voormalige) koloniale band gelinkt aan gunstigere visumvoorwaarden (Vezzoli, 2017; Andrucki, 2010).

Er is echter geen volledige consensus over de vraag of koloniaal verleden een positieve invloed heeft op het aantal visumverplichtingen van een land. Zo beweert Mau (2015) dat veel van de voormalige koloniën gedurende of kort na de koloniale overheersing een hogere status dan nu hadden. Deze trend kan worden verklaard door vaak jaren van instabiele politieke regimes, armoede, dictatuur en burgeroorlogen in de periode na de kolonisatie (Mau, 2015).

Aantal inwoners

In termen van potentiële verplaatsingen van mensen wekken landen met een grotere bevolking meer angst op bij hun kleinere tegenhangers, die misschien bang zijn voor een 'vloedgolf' aan migranten en

terughoudend zijn om visumvrij reizen te verlenen aan burgers van grotere landen (Luedtke, 2010). Misschien verklaart dit dan ook het relatief klein aantal landen waar Chinezen en Indiërs (respectievelijk 74 en 58 (Henley & Partners, 2020)) naartoe kunnen reizen, want als het op politieke invloed was gebaseerd, zouden deze landen veel hoger moeten scoren.

Relatieve rijkdom

Ook het belang van relatieve rijkdom is gemakkelijk waar te nemen wanneer je een blik werpt op de visumranglijst. Hoewel China en India rijk zijn in termen van het totale bbp, zijn ze niet rijk als het gaat om bbp per hoofd van de bevolking. Zodoende worden hun burgers niet per se als 'rijk' beschouwd en zouden zij als potentiële economische migranten kunnen worden gezien, ongeacht of deze regulier of irregulier zijn. Visumrestricties kunnen helpen om deze grote poel van mogelijk arme immigranten op te laten drogen, aangezien de typische visumvragenlijst zich richt op de bewijslast dat de reiziger over voldoende financiële middelen beschikt om niet verdacht te worden van economische motieven achter de migratie (Neumayer, 2006). Er moet ook worden opgemerkt dat veel landen expliciete visumprogramma's hebben om rijke beleggers en potentiële belastingbetalers aan te trekken. Zo heeft Nederland sinds 1 oktober 2013 een speciale regeling om buitenlandse investeerders te trekken. Als iemand 1,25 miljoen euro in Nederland investeert, krijgt hij/zij een verblijfsvergunning voor een jaar (Harbers, 2019). Voorwaarde is dat het geld niet op malafide wijze is verkregen. De Immigratie en Naturalisatiedienst (IND) moet erop toezien dat de vreemdeling geen gevaar voor de Nederlandse openbare orde oplevert. Na het eerste jaar bepaalt de IND opnieuw of de vreemdeling aan de voorwaarden voldoet. Als dat zo is, komt hij in aanmerking voor een reguliere verblijfsvergunning (De Waal, 2014). Veel andere landen, waaronder Nieuw-Zeeland en Australië, hebben het verband gelegd tussen welvaart en het verlenen van visa. Dit onderstreept de rol die welvaart kan spelen bij het verlenen of weigeren van visumvrij reizen.

Handel

Rijkdom is gerelateerd aan de hoeveelheid handel die een land drijft. De hypothese hier is dat inwoners van landen met een meer open handelsbeleid naar een groter aantal landen visumvrij kan reizen, omdat ze niet alleen goederen, diensten en kapitaal naar hun handelspartners sturen, maar vaak ook de menselijke stromen die onvermijdelijk met deze handelsrelatie gepaard gaan (Neumayer, 2010).

Vrijheid

In het vorige hoofdstuk werd al beweerd dat democratie een effect lijkt te hebben op visumvrij reizen (Anderson, 2000), hoewel het niet duidelijk is of dit effect onafhankelijk is van andere variabelen zoals rijkdom (Lawson, 2016). Met andere woorden, zegt het feit dat rijke democratieën de topranglijsten domineren meer over de rijkdom van deze landen of hun democratische aard? Volgens Anderson (2000) en Luedtke (2010) is het antwoord beide.

Onderwijs en gezondheidszorg

Volgens de onderzoeken naar wereldwijde visumverschillen zijn beleidsmakers misschien nog wel het meest bezorgd over de educatieve vaardigheden en gezondheid van potentiële migranten dan andere factoren (European Commission, 2012). In de hedendaagse geglobaliseerde economie wordt de hoogopgeleide zakelijke reiziger steeds belangrijker en gewilder. Regeringen lijken terughoudender om visa te verstrekken aan een ongeletterde immigrant dan aan een professional die vloeiend Engels spreekt. Epidemieën die de ontwikkelingslanden nog steeds met enige regelmaat teisteren spelen ook een rol (Song, 2012). Zoals nu actueel is, zetten veel (voornamelijk) welvarende landen zich in om besmettelijke ziekten zoals COVID-19 te bestrijden. Bewoners van landen waarbij de kans op besmettelijke ziekten groter is, kunnen meer moeilijkheden ondervinden om visumvrij naar andere landen te reizen.

Islam, terrorisme en geweld

De laatste categorie bestaat uit drie mogelijk gerelateerde variabelen en is misschien wel het meest interessant. Deze categorie houdt namelijk rekening met veiligheidskwesties, angst voor religie en het harde optreden na 9/11 ten opzichte van immigratie. Na het bestuderen van de visumranglijst viel al op dat veel landen die laag op deze ranglijst staan vaak geteisterd worden door terrorisme of burgeroorlogen (Collinson, 2006). Ook is het opmerkelijk dat veel moslimlanden lager scoren dan hun rijkdom zou doen vermoeden. Daarbij kan het visumbeleid deels worden gedreven door islamofobie en een gepercipieerde, zo niet reële terroristische dreiging (Ravenstein, 2018; Neumayer 2006).

Aan de hand van de bovengenoemde verklaringen voor wereldwijde visumongelijkheden kan er een conceptueel model (figuur 6) worden opgesteld ter beantwoording op de hoofdvraag: *welke factoren verklaren de verschillen in visumplicht tussen EU-landen die zich tevens bij het Verdrag van Schengen hebben aangesloten.*

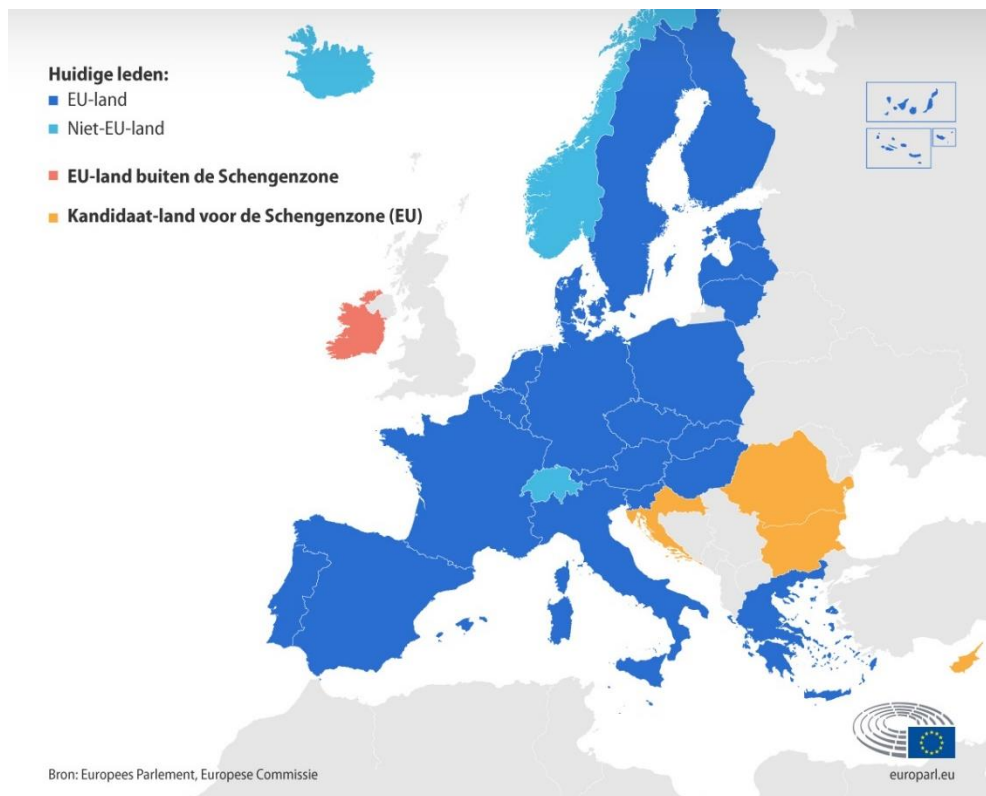
Figuur 6: conceptueel model

De verklaringen zullen waarschijnlijk niet allemaal van invloed zijn op de Schengenlanden waar het in het vervolg van dit onderzoek om draait. Deze landen zijn namelijk geen dictaturen, zijn politiek gezien redelijk stabiel en zijn economisch relatief goed ontwikkeld. Toch zijn er ook tussen deze landen (kleine) verschillen waar te nemen. Deze verschillen zullen in het verloop van dit onderzoek verder onder de loep genomen worden, en worden getoetst aan de hierboven genoemde reeds bekende veroorzakers van visumongelijkheid. Voorafgaand aan deze analyse zal er eerst dieper worden ingegaan op het Europese visumbeleid.

4.4 Het Europese visumbeleid

De Europese samenwerking op het gebied van het visumbeleid is begonnen op twee verschillende onderdelen. In de periode 1985-1999 hebben sommige lidstaten gewerkt aan het gelijktrekken van beleid rondom visumkwesties in het kader van de Schengensamenwerking (Melis, 2001). Tegelijkertijd heeft het Verdrag van Maastricht van 1993 gezorgd voor een EU-brede rechtsgrondslag in deze visumkwesties. De verschillende verdragen kwamen bij elkaar met het Verdrag van Amsterdam uit 1999 waarbij het Verdrag van Schengen werd opgenomen in de Europese regelgeving (Gortazar, 2001).

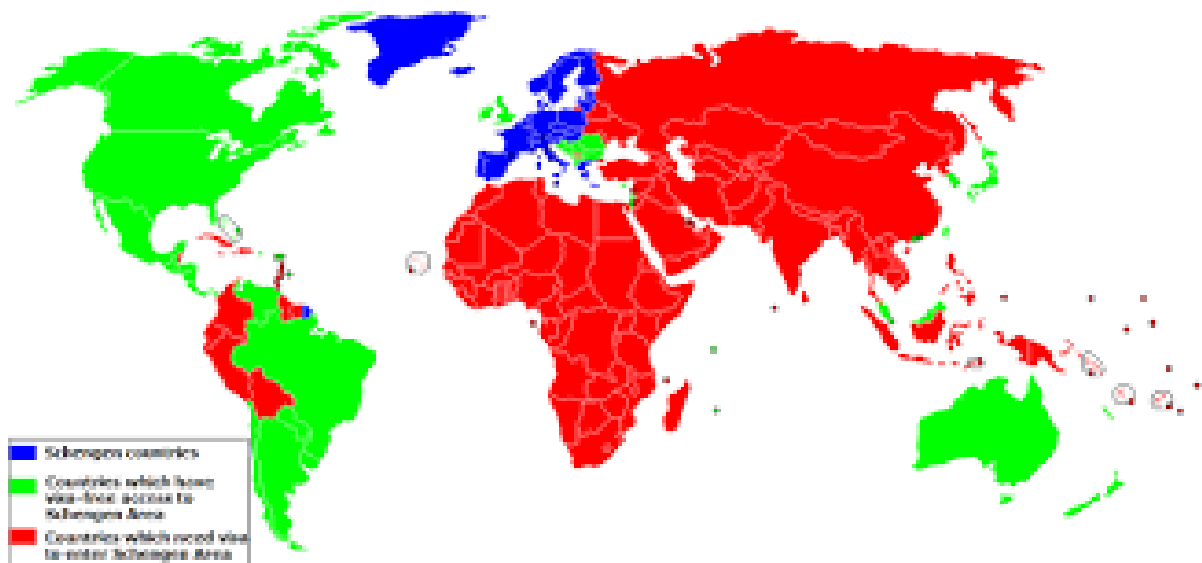
De belangrijkste rechtvaardiging voor het opzetten van een gemeenschappelijk visumbeleid, ook wel de papieren grens genoemd (Van Houtum, 2010), was de geplande ontmanteling van de binnengrenzen tussen de lidstaten (Melis, 2001). Eenmaal toegelaten, zou een persoon vrij door de EU kunnen reizen. De lidstaten kunnen dus in principe geen verschillende visumregelingen handhaven, omdat de controle aan de binnengrenzen zou verdwijnen. De twee belangrijkste elementen van de huidige samenwerking op het gebied van visa zijn de lijst van landen met en zonder visumplicht en de gemeenschappelijke regels voor de afgifte van visa (Peers, 2006).

Figuur 6: Schengenzone anno 2020 (Europese Commissie, 2020)

Onder de Schengenlanden en binnen de Europese Unie waren tot maart 2001 drie visumlijsten in gebruik: een ‘zwarte’ lijst van landen met een visumplicht om de Europese Unie binnen te komen, een ‘witte’ lijst met landen zonder visumplicht en ten slotte een ‘grijze’ lijst met landen waarvoor sommige staten een visum vereisen en anderen niet (Gortazar, 2001). In 2001 is de grijze lijst afgeschaft en zijn de verschillende Schengenlanden een zwarte en een witte lijst overeengekomen (Peers, 2006).

Deze belangrijke, ‘zwarte en witte lijst’ (later omgedoopt tot de ‘negatieve en positieve lijst’ (Van Houtum, 2010)) maakt een scherp onderscheid tussen landen waarvan de burgers een visumplicht hebben om de EU binnen te komen. Bij het bestuderen van deze lijst valt op dat bijna alle Afrikaanse, Centraal-Aziatische, Zuid-Aziatische en landen uit het Midden-Oosten op de lijst staan (figuur 7). Ook is ongeveer de helft van de landen in Oost- en Zuidoost-Azië, Australië en Oceanië, Midden-Amerika en Zuid-Amerika visumplichtig voor reizen naar de Schengenregio. Een meerderheid van de Europese niet-EU leden heeft ook visumplicht. Verder is het opmerkelijk te noemen dat er geen enkel Noord-Amerikaans land op de zwarte lijst staat. Ook valt het op dat moslimlanden en minder welvarende landen vaker op de ‘zwarte lijst’ staan, terwijl OESO-landen grotendeels op de ‘witte lijst’ staan. Deze lijsten neigen in deze zin naar discriminatie (Neumayer, 2006; Van Houtum, 2010; Mau, 2015).

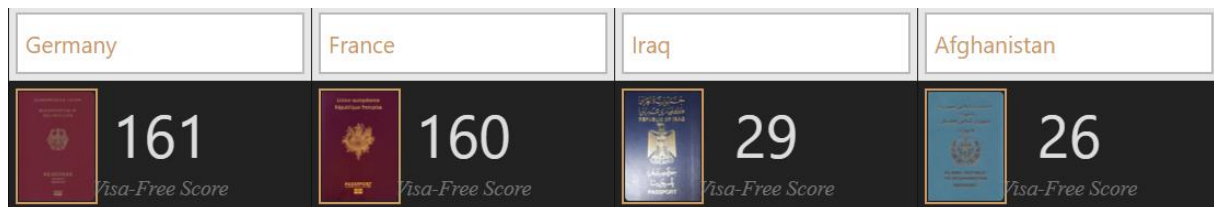
Figuur 7: kaart voor visumvrij reizen naar de Schengenregio. Landen op de 'zwarte' lijst zijn in rood aangegeven, terwijl landen op de 'witte' lijst in groen staan aangegeven (Cheng, 2011)

De regels voor het ontvangen van een visum voor de Schengenregio zijn sinds 2010 vastgelegd in een algemeen geldende visumcode en een bijbehorend handboek voor consulaire ambtenaren (Meloni, 2009). Deze visumcode dient als vernieuwing van het beleid dat reeds in het Verdrag van Schengen en de Common Consular Instructions is uitgezet (Peers, 2006). Het belangrijkste verschil tussen de oude en de nieuwe opzet is een nieuw, door de Europese Unie vastgelegd recht op beroep in geval van weigering (Peers, 2006).

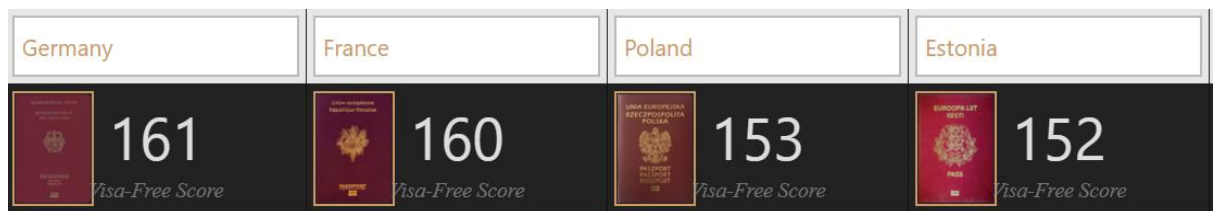
De regels bepalen dat aanvragers moeten beschikken over geldige reisdocumenten en kunnen worden verplicht om het doel van hun bezoek en middelen van bestaan te laten registreren. Ook kunnen ze worden opgeroepen voor een gesprek. Ze mogen niet worden geregistreerd in het Schengeninformatiesysteem (SIS) of worden beschouwd als een bedreiging voor de lidstaten (Peers, 2006). Ten slotte moeten aanvragers in het algemeen een vergoeding betalen van ongeveer €60 (Infantino, 2019). Volgens de visumcode zijn de belangrijkste criteria voor het verlenen van een visum of een aanvrager al dan niet een veiligheids- of 'immigratie'-risico is. Wat dit laatste betreft, wordt in de handelingsrichtlijnen gesteld dat *“het noodzakelijk is om bijzonder waakzaam te zijn bij het omgaan met risicocategorieën, met andere woorden werklozen en mensen zonder regulier inkomen.”* (EU Council, 2002).

4.5 Verschillen in visumplicht tussen Schengenlanden

De volgende figuren geven een goed beeld van hoe groot het verschil tussen EU-landen is in de 'macht' die je bezit met je paspoort. In figuur 6 zijn de twee leden van de EU en Schengen met de meeste visumvrijstellingen, Duitsland en Frankrijk, afgezet tegen de twee landen met wereldwijd de minste visumvrijstellingen (Irak en Afghanistan). Hierbij valt op dat dit verschil levensgroot is. In figuur 7 komen Duitsland en Frankrijk nogmaals terug, maar nu uitgezet tegenover de landen binnen de Schengenzone met de meeste visumverplichtingen (Estland en Polen). Uit deze figuur valt op te maken dat het verschil weliswaar niet zo groot is als in figuur 6, maar dat er wel degelijk verschil waar te nemen is. Op dit verschil zal verder worden ingegaan binnen deze deelvraag.

Figuur 6: aantal landen waarnaar visumvrij reizen mogelijk is. Landen binnen de EU en Schengen met de minste visumverplichtingen afgezet tegen twee landen met wereldwijd de meeste visumverplichtingen (Passport Index, 2018).

Figuur 7: aantal landen waarnaar visumvrij reizen mogelijk is. Landen binnen de EU en Schengen met de minste visumverplichtingen afgezet tegen de twee landen binnen de EU en Schengen met de meeste visumverplichtingen (Passport Index, 2018).

Het is interessant om te zien hoe de wereld aankijkt tegen mensen die op verschillende plekken geboren zijn. Het maakt nieuwsgierig naar de redenen achter dit fenomeen. Hoe kan het dat twee min of meer dezelfde personen niet hetzelfde recht hebben op mobiliteit? Dit zal worden getoetst aan de hand van de wereldwijde verklaringen voor visumongelijkheid zoals beschreven in hoofdstuk 4.3. Resumerend gaat het hierbij om respectievelijk geografische ligging, koloniaal verleden, aantal inwoners, relatieve rijkdom, handel, vrijheid en tot slot onderwijs en gezondheidszorg.

Geografische ligging

Deze variabele lijkt in eerste instantie geen verklarende waarde voor de verschillen in visumplicht binnen de Europese Unie, omdat het tot dezelfde geografische regio wordt gerekend. Deze landen kenmerken zich namelijk door een min of meer identieke geografische ligging. Verder heeft ook taalhomogeniteit nauwelijks invloed. Bijna ieder land heeft namelijk haar eigen taal. Echter, zijn er op kleinere geografische schaal toch verschillen te zien. Inwoners uit meer oostelijk gelegen landen lijken vaker een visum nodig te hebben dan de meer westelijk gelegen landen binnen de Schengenzone. De vraag is of dit effect door de ligging wordt veroorzaakt, of dat dit het gevolg is van een over het algemeen mindere welvaart, een latere toetreding tot de Schengenzone of afhankelijkheid van een (voormalige) grootmacht als Rusland (Luedtke, 2010).

Daartegenover staat dat de mobiliteitsrechten, van voormalige leden van het Oostblok (Slowakije, Letland, Litouwen en Estland) die nu lid zijn van de Europese Unie en het Verdrag van Schengen over de afgelopen decennia fors zijn toegenomen. In zekere zin zijn ze heden ten dage opgenomen in de westerse groep staten. Direct voor de val van het IJzeren Gordijn in 1989 waren veel van deze landen echter al vrijgesteld van de visumplicht wanneer ze naar West-Europa reisden, maar aangezien de voormalige Sovjet-Unie en Tsjechoslowakije hun eigen burgers niet vrij lieten reizen, viel de openheid van het Westen enkel als symbolisch te typeren. Na de val van de Berlijnse muur, waarmee de mate van mobiliteit naar West-Europa fors toenam, werd de visumplicht echter opnieuw ingevoerd en pas afgeschaft in de loop van de toetreding tot de EU en Schengen. Visumvrijstellingen vertegenwoordigen dus *“een niveau van vertrouwen dat de acceptatie van landen in de westerse alliantie van staten symboliseert”* (Ginsburg, 2008).

Koloniaal verleden

Deze variabele lijkt geen verklaring te bieden voor visumverschillen binnen de Schengenzone. Deze landen traden namelijk enkel op als kolonisator. Geen van de landen binnen deze regio is zelf ooit een kolonie geweest (Gilmartin, 2009). Vandaar dat het voordeel dat toegeschreven wordt aan voormalig koloniën niet op de Schengenlanden van toepassing kan zijn.

Aantal inwoners

Volgens de theorie zouden landen met een grotere bevolking meer angst opwekken bij hun kleinere tegenhangers (Luedtke, 2010). Misschien kan dit ook verklaren waarom relatief kleine landen als Finland en Luxemburg zeer goed scoren op de paspoortindex (zie figuur 3). Landen met veel relatief veel inwoners als Duitsland, Spanje en Italië scoren echter even goed of zelfs beter in de paspoortindex. De ‘angst’ die grotere landen zouden inboezemen geldt kennelijk niet voor landen binnen de Schengenzone. Dit wordt vermoedelijk veroorzaakt door de relatief kleine landen in de Schengenzone wanneer je het met de rest van de wereld vergelijkt. Ter illustratie, het land met de meeste inwoners binnen de Schengenzone, Duitsland, staat met ruim 80 miljoen inwoners wereldwijd slechts op de negentiende plek (CIA, 2019).

Relatieve rijkdom

Het kenmerk relatieve rijkdom zou eventueel verschillen in visumplicht binnen de EU kunnen verklaren. De Schengenlanden met de laagste ranking op de paspoortindex (Estland en Polen, zie figuur 7) hebben bijvoorbeeld een flink lager BBP per hoofd van de bevolking dan de hoogst gerangschikte Schengenlanden, Frankrijk en Duitsland (zie figuur 8). Hierbij moet worden gezegd dat de verschillen tussen de Schengenlanden in zowel relatieve rijkdom als aantal visumverplichtingen veel kleiner zijn in vergelijking met zogenaamde derdewereldlanden. Het verschil blijft echter duidelijk zichtbaar en kan daarmee een verklaring bieden voor visumverschillen tussen Schengenlanden.

Land	BBP per hoofd (\$)
Frankrijk	42.747
Duitsland	40.875
Estland	14.267
Polen	11.255

Figuur 8: vergelijking relatieve rijkdom uitgedrukt in BBP per hoofd van de bevolking.

Handel

Ook deze factor kan eventueel een verklaring geven voor de afwijkingen tussen EU-landen in het aantal landen waarnaar visumvrij gereisd kan worden. Dit vergt echter extra onderzoek naar verschillen in

openheid van het handelsbeleid tussen verschillende Schengenlanden. Dit is vooralsnog lastig te achterhalen. De meest aannemelijke parameter om dit verband te kunnen bewijzen is de nominale export per land (CIA, 2019). Hiervoor zullen evenals bij de relatieve rijkdom Frankrijk en Duitsland worden vergeleken met Estland en Polen (zie figuur 9). Hier vallen met name de positieve en negatieve uitschieters van Duitsland en Estland op. Deze enorme verschillen komen niet overeen met de relatief kleinere verschillen in de paspoortindex. De totale handel van een land lijkt dus niet direct bepalend voor de plaats in de paspoortindex.

Land	Nominale export in miljoenen US-Dollars
Duitsland	1.401.000
Frankrijk	551.800
Polen	221.400
Estland	14.020

Figuur 9: vergelijking handel uitgedrukt in nominale export

Vrijheid

Deze mogelijke oorzaak voor visumverschillen lijkt niet van toepassing op landen binnen de Schengenzone. Landen moeten voor toetreding tot de EU namelijk voldoen aan de Criteria van Kopenhagen, een lijst met randvoorwaarden waaraan een land moet voldoen wil het enige kans maken op toetreding. Hierin staat dat het desbetreffende land *“stabiele instellingen moet hebben die de democratie, de rechtsstaat, de eerbiediging van de mensenrechten en respect voor minderheden waarborgen (EU Council, 1993)”*. Alle landen binnen de Schengenzone voldoen aan dit criterium. Het zou eventueel wel een verklaring kunnen bieden voor het relatief lage aantal visumverplichtingen dat aan inwoners van de Schengenregio wordt opgelegd ten opzichte van landen elders.

Onderwijs en gezondheidszorg

Deze verklaring voor wereldwijde visumverschillen lijkt ook niet van toepassing te zijn op de Europese verschillen. Onderwijs binnen de EU is door de jaren heen redelijk gelijkgetrokken. Universitaire diploma's behaald in andere EU-landen blijven geldig en worden gelijk gewaardeerd. Ook het invoeren van studiepunten als EC's (European Credits) heeft hieraan bijgedragen. Verder zorgt ook het Erasmusprogramma ervoor dat studenten doorheen de Europese Unie met elkaar in contact komen, waardoor ook de taalbarrière, welke een oorzaak bleek te zijn voor wereldwijde visumverschillen, lijkt

geslacht. Alhoewel de verschillen niet groot zullen zijn, zullen er relatief gezien wel afwijkingen te bespeuren zijn tussen EU-landen, maar zijn deze verwaarloosbaar klein.

Voor wat betreft de gezondheidszorg is het lastig om deze tussen landen te vergelijken. Er is door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in 2012 wel onderzocht hoe de publieke sector in Nederland ervoor staat in vergelijking met andere OESO-landen. Hieruit blijkt dat de Nederlandse prestaties op het gebied van zorg achterblijven bij de ingezette middelen (Jonker, 2012). Dit staat in contrast met de hoge positie van Nederland op de visumranglijst ten opzichte van Schengenlanden zoals Tsjechië en België, die volgens dit onderzoek beter presteren op dit gebied (Jonker, 2012). Het lijkt er dus op dat ook de gezondheidszorg geen bepalende factor voor de Europese visumverschillen is.

Islam, terrorisme en geweld

Tot slot lijkt het wereldwijd geconstateerde verband tussen islam, terrorisme, geweld en visumverschillen geen verklaring te kunnen bieden voor visumverschillen binnen de Schengenzone. De Europese Unie is namelijk een seculier orgaan, zonder formele relaties met wat voor religie dan ook en zonder vermelding van religie in huidige of voorgestelde verdragen (EU council, 2008). Daarbij zijn er onder de ondertekenaars van het Verdrag van Schengen vooralsnog geen landen met een moslimmeerderheid.

Terrorisme en geweld lijken daarbij ook niet van toepassing op visumverschillen binnen de EU. Zo zijn er de in de vijftien jaar, van de aanslagen op elf september 2001 in New York tot en met de aanslagen in Brussel van maart 2016, in de Europese Unie 'slechts' 577 mensen om het leven gekomen door terroristisch geweld. Daarbovenop is er ook nog eens een dalende trend hierin waar te nemen. In de periode 1985 tot 2000, dus in de vijftien jaar die daaraan vooraf gingen, overleden er in Europa 2.120 mensen door terroristisch geweld (Europol, 2017).

5 Conclusie

Deze thesis begon met een ambitieuze missie om de verschillen in visumvrije reisrechten tussen EU-landen te verklaren. De hoofdvraag luidde dan ook: *“Welke factoren verklaren de verschillen in visumplicht tussen EU-landen die zich tevens bij het Verdrag van Schengen hebben aangesloten?”* In het onderzoek dat hierop volgde kon niet worden voorbijgaan aan de rol die de politiek speelt bij het verlenen en weigeren van visumvrij reizen. Zo werd Marokko gedwongen om onbeperkt reizen vanuit Sub-Sahara Afrika te beperken om zo een voorkeursbehandeling van de Europese Unie te krijgen (Castles, De Haas & Miller, 2013). Dit bewijst dat regeringen visumbeleid beschouwen als een onderhandelingsinstrument, een machtsmiddel. Zo waren Europese politici er tijdens de oorlog in 2008 tussen door Rusland gesteunde Georgische separatisten en Tbilisi als de kippen bij om het visumbeleid van de Schengenzone tegenover zowel Georgië als Rusland aan te scherpen, zodat beide landen visa nodig hadden om de EU te betreden (Pop, 2008). Hieruit blijkt ook maar weer dat de rol die politiek speelt bij het bepalen van visumbeleid groot is, ook wanneer het zich niet direct langs haar eigen grenzen afspeelt. Visumbeleid speelt daarmee een vitale rol bij het behoud van wat vaak ‘Fort Europa’ wordt genoemd.

Na een vluchtige blik op de reeds beschikbare wereldwijde gegevens en literatuur leek het erop dat de machtigere landen bovenaan de lijst stonden van landen met de meeste visumvrije reismogelijkheden. Hierbij vielen wel enkele opmerkelijke uitzonderingen op zoals China, Rusland, India en Pakistan. Vandaar dat dit niet de enige variabele kon zijn. Andere gunstige factoren die daar bovenuit sprongen waren onder andere rijke democratieën, landen met weinig of geen terroristische aanslagen en voormalige koloniën.

Tijdens het vergelijken van deze wereldwijde verklarende factoren voor visumverschillen met de Europese situatie viel op dat deze hierop niet allemaal van toepassing zijn. Zo lijken alleen de geografische ligging en de relatieve rijkdom een verklaring te bieden voor deze verschillen. Naar eventuele extra europaspecifieke verklaringen voor het onderscheid in visumplicht zou in toekomstig vervolgonderzoek kunnen worden gezocht.

Hoewel het proberen te verklaren van visumverschillen misschien een iets te ambitieus doel is gebleken voor een bachelorthesis, is er nu een duidelijker beeld van de politiek achter het visum. Het is inzichtelijker geworden waarom de inwoners van sommige landen van deze rechten genieten, terwijl anderen dat niet doen. Zoals eerder aangegeven, is dit voornamelijk een controversieel onderwerp in landen die voortkomen uit andere alternatieve bestuursstructuren en zich inmiddels hebben ontwikkeld tot westerse liberale democratieën. Inwoners uit deze landen zijn van mening dat ze de visumvrije reisrechten verdienen en beschouwen de manier waarop zij op visumgebied worden behandeld door de machtige naties van deze wereld als oneerlijk. Maar nu de immigratie steeds meer een economisch en een veiligheidsrisico is geworden lijkt het erop dat landen geen haast hebben om hun visumvrije lijsten snel uit te breiden. Zoals Castles, De Haas en Miller betogen: *“tot voor kort werd internationale migratie door overheden over het algemeen niet gezien als een centrale politieke kwestie ... pas aan het einde van de jaren tachtig kreeg internationale migratie systematische aandacht op hoog niveau.”* (Castles, De Haas & Miller, 2013) Het moderne systeem van grenscontroles is een heel nieuwe uitvinding en is in de loop der jaren steeds belangrijker geworden.

Voor wat betreft de toekomst van restricties op mobiliteit biedt deze thesis enkele interessante suggesties. Om tot een geleidelijke opheffing van de visumrestricties te komen zouden we een toename van democratie en welvaart en een afname van terroristische aanslagen moeten zien. Ook dient er opgemerkt te worden dat de noodzaak van visumvrij reizen, tenzij het onwaarschijnlijke geval zich voordoet dat globalisering in de toekomst tegen de huidige trend in afneemt, groot zal blijven.

Verdere onderzoeken zouden door middel van kwantitatieve analyses de redenen die bijdragen aan visumvrij reizen nog concreter kunnen conceptualiseren. Naarmate mobiliteit van personen belangrijker wordt, is deze kwestie meer en meer de sleutel tot een beter begrip van de internationale politiek in de komende jaren. Specifieke casestudies kunnen interessante en misschien verrassende resultaten onthullen over welk soort motivatie het gedrag van overheden stuurt. We hebben gezien dat landen keuzes maken die aansluiten bij de grotere, krachtigere machten (de Europese Unie, VS) ten koste van andere landen waarmee ze traditioneel veel gemeen hadden.

Wat betreft Europa pleit voor een gemeenschappelijk Europees visumbeleid van en naar het buitenland. Europese solidariteit speelde bijvoorbeeld een rol in het geschil tussen de EU en Canada over visumvrij reizen voor Tsjechische burgers. Hierbij stopte Canada in 2007 met het toelaten van Tsjechische burgers zonder visum (Pop, 2009). Canadese autoriteiten probeerden asielaanvragen van de omvangrijke Roma-gemeenschap uit Tsjechië in te dammen. Als reactie op het Canadese beleid

heeft de Europese Unie bedreigd een *'visumoorlog'* met Canada te beginnen, tenzij de Tsjechische burgers weer visumvrij zouden kunnen reizen (Pop, 2009). Vervolgens koos de Canadese overheid eieren voor haar geld en bond in. De solidariteit die de EU tot nu toe heeft getoond, onderstreept hoe belangrijk visumkwesties zijn. Niet alleen in Praag, maar ook in Brussel. Visumbeleid raakt in dit verband aan de gecompliceerde en vitale kwesties rond Europese integratie. Zodoende zou onderzoek naar visumbeleid een belangrijke rol kunnen innemen bij het opzetten van theorieën rondom Europese integratie.

Verder zal interessant zijn om te zien welke landen stijgen en dalen op de paspoortindex en welke onregelmatigheden er in de toekomst gaan ontstaan, blijven of juist zullen verdwijnen. Staat een land als Italië over 20 jaar nog steeds boven Estland? Of hebben er andere grote veranderingen plaatsgevonden? Door te onderzoeken hoe de visumverschillen binnen de Schengenzone verklaard kunnen worden, kan er opnieuw kritisch worden gekeken naar de manier waarop wordt geprobeerd migratie managen, een kwestie op de Europese en zelfs de mondiale politieke agenda verdient te staan.

Kortom, het lijkt erop dat het politieke spel achter het visumbeleid veel gecompliceerder is dan een simpele meting van economische macht of zelfs democratie. Als we het belang van visumvrij reizen gaan erkennen, dan is dit onderzoek misschien een goed uitgangspunt voor verder onderzoek. De bevindingen suggereren dat een verscheidenheid aan variabelen een rol kan spelen en dat er meer landspecifiek onderzoek moet worden gedaan om een diepgaande uitleg te ontwikkelen. De grote onregelmatigheden van landen als China en Rusland springen er bijvoorbeeld uit. Waarom zijn landen zo onwillig visumvrij reizen naar deze twee machtige landen toe te staan? Deze en andere fascinerende vragen kunnen worden beantwoord door verdere studies met behulp van verschillende variabelen, tijdsperioden of meer diepgaande casestudies die de dynamiek van een bepaalde bilaterale relatie onderzoeken.

Dit onderzoek biedt geen verklaring voor bilaterale visumovereenkomsten. Dat was de bedoeling ook niet. In plaats daarvan is er een breed beeld geschetst van het Europese visumbeleid. Tijdens dit proces kwamen er enkele duidelijke patronen naar voren relatief rijke westerse landen meer toegang hebben tot de wereld zonder visumrestricties. Over het algemeen zal de politiek van visa een interessante mogelijkheid bieden voor verder onderzoek en theorievorming.

6 Reflectie

In het laatste onderdeel van deze thesis, en hopelijk ook van mijn bachelor, reflecteer ik op het proces van de afgelopen anderhalf jaar. Ik zal in dit laatste hoofdstuk de belangrijkste lessen die ik heb geleerd en de dingen die ik de volgende keer liever anders doe beschrijven.

Wat ik het meest heb geleerd tijdens het schrijven van deze thesis, is dat ik in het begin meer tijd moet uittrekken voor het schrijven van een concreet onderzoeksvoorstel om zodoende in een vroege fase meer kennis over het onderwerp te krijgen. Ik ben geneigd om direct te beginnen met schrijven, in plaats van eerst diep in de literatuur te duiken. Ook is het op deze manier gemakkelijker om een duidelijker overzicht van de meest relevante aspecten van het onderwerp te filteren, in plaats van me te concentreren op een te breed fenomeen.

Ook zal ik de volgende keer ervoor zorgen dat ik 'efficiëntere' uren maak. Hiermee bedoel ik dat ik eerder begin en eindig wanneer mijn concentratie verdwenen is. Terugkijkend op dit proces heb ik het gevoel dat ik meer tijd had kunnen winnen door zo nu en dan toe te geven aan vermoeidheid of afleiding. Stop wanneer je concentratie helemaal weg is en dwing jezelf niet om verder te werken.

Verder werd het schrijven van deze thesis door slechte planning vaak last-minute werk. Een degelijke planning kan mij daar de volgende keer bij helpen. Nu kwam er steeds iets tussendoor, waardoor het schrijven van deze thesis weer naar de achtergrond geschoven werd. Ik zal mijzelf een volgende keer echt moeten dwingen om mij aan mijn planning te houden, en daarmee andere verleidingen te weerstaan.

Het laatste punt dat ik in een volgende scriptie zou willen veranderen, is dat ik meer van doorvraag bij een 'nee' of een nietszeggend antwoord van een potentiële respondent. Met andere woorden: iets kritischer zijn. Je hebt tenslotte niets te verliezen. Ik benaderde verschillende ambassades en vroeg hen of ze open stonden om door mij te worden geïnterviewd. Ze reageerden niet, of verwezen mij naar een algemene overheidssite. Ik denk dat een interview waarde toevoegt aan een onderzoek en daarom zal ik de volgende keer meer energie en werk steken in het nastreven van relevante personen die door mij worden geïnterviewd.

Al met al ben ik trots op het resultaat dat voor u ligt. Ik ben blij dat ik de kans heb gekregen om meer te weten te komen over mijn interesses en hopelijk een kleine bijdrage te leveren aan de wetenschap.

Bibliografie

Anderson, M. (2000). "The transformation of border controls: A European precedent?". In *The wall around the West—State borders and immigration controls in North America and Europe*, Edited by: Andreas, P. and Snyder, T. 15–29. Lanham, MD: Rowman & Littlefield

Andrucki, M. J. (2010). The visa whiteness machine: Transnational motility in post-apartheid South Africa. *Ethnicities*, 10(3), 358-370.

Bauman, Z. (2013). *Society under siege*. John Wiley & Sons.

Bigo, D. (1998). "Frontiers and security in the European Union: The illusion of migration control". In *The frontiers of Europe*, Edited by: Anderson, M. and Bort, E. 148–64. London: Pinter.

Bigo, D., & Guild, E. (2005). Policing in the Name of Freedom. *Controlling Frontiers: Free movement into and within Europe*, 1-13.

Brochmann, G., & Hammar, T. (Eds.). (1999). *Mechanisms of immigration control: A comparative analysis of European regulation policies*. Bloomsbury Academic.

Castles, S., De Haas, H., & Miller, M. J. (2013). *The age of migration: International population movements in the modern world*. Macmillan International Higher Education.

Central Intelligence Agency. (2019). *The CIA world factbook 2020*. Skyhorse Publishing Inc..

Collinson, S. (1996). Visa requirements, carrier sanctions, 'safe third countries' and 'readmission': the development of an asylum 'buffer zone' in Europe. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 76-90.

Creswell, J. W., (2013). *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. Sage Publications.

De Vleeschhouwer, P. (2018, 16 februari). Je paspoort als symbool voor machtstructuren. Geraadpleegd op 20 februari 2018, van <https://www.oneworld.nl/movement/123990/>

De Waal, M. (2014, 23 januari). Gratis bij uw investering: een visum voor Europa. *NRC*.

De Wereldbank. (2016). *International tourism, number of arrivals*.

EU Council (1993). Presidency Conclusions, Copenhagen European Council–21-22 June 1993. Available at europa.eu/enlargement_new/europeanCouncil/pdf/cop_en.pdf.

EU Council (2002). *Common Consular Instructions on visas for the diplomatic missions and consular posts*.

EU Council (2008). *Geconsolideerde versie van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie*. Electronisch beschikbaar op <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.nl08.pdf>.

Europa Nu. (2015). Schengen- en visabeleid.

European Commission. (2012). Regulation of the European parliament and of the council.

European Commission. (2016). *Schengen Area*.

Europol. (2007). TE-SAT EU Terrorism Situation and Trend Report.

Gilmartin, M. (2009). *Colonialism/imperialism. Key concepts in political geography*, 115-123.

Ginsburg, S. (2008). Weaknesses in the Visa Waiver Program: Are the Needed Safeguards in Place to Protect America?. *Statement before the Committee on the Judiciary Subcommittee on Terrorism, Technology and Homeland Security, United States Senate*.

Goldirova, R. (2008, 14 februari). 'Brussels attacks new US security demands' Geraadpleegd op 5 juni 2018, van <http://euobserver.com/?aid=25657>

Gortazar, C. (2001). Abolishing Border Controls: Individual Rights and Common Control of EU External Borders. *Implementing Amsterdam. Immigration and Asylum Rights in EC Law, Oxford, Portland, Hart Publishing*, 121-140.

Guild, E. (2001). *Moving the borders of Europe*. Lovaina: Katholieke University.

Guild, E. (2009). *Security and Migration in the 21st Century*. Polity.

Guild, E. (2017). *Controlling frontiers: free movement into and within Europe*. Routledge.

Harbers, M. (2019, 8 februari). Reactie op het verzoek van het Leijten, gedaan tijdens de Regeling van werkzaamheden van 23 januari 2019, over het kopen van EU paspoorten door criminelen [kamerbrief].

Henley & Partners (2016). The Henley & Partners Visa Restrictions Index 2016.

Hirst, P., & Thompson, G. (2019). The future of globalisation. In *The Handbook of Globalisation, Third Edition*. Edward Elgar Publishing.

Hobolth, M. (2014). Researching mobility barriers: The European visa database. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(3), 424-435.

Infantino, F. (2019). *Schengen Visa Implementation and Transnational Policymaking: Bordering Europe*. Springer.

Jansen, B. (2016). Acces denied: An analysis of the discourse constituting the Common Visa Policy of the Schengen Area. Geraadpleegd van <http://theses.uhn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/3438/Master%20Thesis%20Final%20Digital.pdf?sequence=1>

Jonker, J. J., & Boelhouwer, J. (2012). Countries compared on public performance: a study of public sector performance in 28 countries. *Den Haag, Centraal en Cultureel Planbureau*.

Koslowski, R. (2006). Global mobility and the quest for an international migration regime. *Center for Migration Studies special issues*, 21, 103-43.

Lambie, F. (2016, 16 december). EU-top in Bratislava: 'Eenheid uitstralen was hoogst haalbare'. Geraadpleegd op 22 februari 2018, van <https://www.rtlz.nl/algemeen/buitenland/eu-top-in-bratislava-eenheid-uitstralen-was-hoogst-haalbare>

Lawson, R. A., & Roychoudhury, S. (2016). Do travel visa requirements impede tourist travel?. *Journal of Economics and Finance*, 40(4), 817-828.

Lucassen, L., & van Houtum, H. (2016). *Voorbij Fort Europa: een nieuwe visie op migratie*. Atlas Contact.

Luedtke, A., Byrd, D. G., & Alexander, K. P. (2010). The politics of visas. *Whitehead J. Dipl. & Int'l Rel.*, 11, 147.

Mau, S., Gülzau, F., Laube, L., & Zaun, N. (2015). The global mobility divide: How visa policies have evolved over time. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(8), 1192-1213.

Melis, B. (2001). *Negotiating Europe's immigration frontiers* (Doctoral dissertation, London School of Economics and Political Science (University of London)).

Meloni, A. (2009). The Community Code on Visas: harmonisation at last?. *European Law Review*, 34(5), 671-695.

Neumayer, E. (2006). *Unequal access to foreign spaces: how states use visa restrictions to regulate mobility in a globalized world*. Transactions of the Institute of British Geographers, New Series.

Neumayer, E. (2010). Visa restrictions and bilateral travel. *The professional geographer*, 62(2), 171-181.

O'Byrne, D. (2001). On passports and border controls. *Annals of Tourism Research*, 28: 399-416.

Ohmae, K. (1990). *The borderless world*. Harper Business, New York.

Peers, S. (2012). *EU immigration and Asylum law* (Vol. 2). E. Guild, & J. Tomkin (Eds.). Leiden: Martinus Nijhoff.

Perry, M., Yeung, H., & Poon, J. (1998). Regional office mobility: the case of corporate control in Singapore and Hong Kong. *Geoforum*, 29(3), 237-255.

Pop, V. (2008, 25 september) "EU moves towards visa facilitation for Georgians," *EU Observer*, Geraadpleegd op 5 juni 2018 van <http://euobserver.com/?aid=26811>.

Pop, V. (2009, 16 september) "EU threatens Canada with visa war," *EU Observer*, Geraadpleegd op 6 juni 2018 van <http://euobserver.com/22/28695>.

Ravenstein, J. (2018). Unequal mobility: an analysis of the value of Muslim passports.

Rystad, G. (1992). Immigration history and the future of international migration. *International Migration Review*, 26(4), 1168-1199.

Salter, M. (2003). *Rights of passage—The passport in international relations*, Boulder, CO: Lynne Rienner.

Sassen, S. (1996). *Losing control? Sovereignty in an age of globalization*, New York: Columbia University Press.

Shamir, R. (2005). Without borders? Notes on globalization as a mobility regime. *Sociological theory*, 23(2), 197-217.

Shaw, J. (2018). Citizenship for sale: Could and Should the EU Intervene?. In *Debating Transformations of National Citizenship* (pp. 61-64). Springer, Cham.

Siskin, A. (2004). Visa waiver program.

Skeggs, B. (2004). *Class, self, culture*. Psychology Press.

Song, H., Gartner, W. C., & Tasci, A. D. (2012). Visa restrictions and their adverse economic and marketing implications—Evidence from China. *Tourism Management*, 33(2), 397-412.

Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Sage.

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research*. Sage.

Sumption, M., & Hooper, K. (2014). Selling Visas and Citizenship. *Migration Policy Institute Report*.

The Economist (2020). *Democracy index 2019: A year of democratic setbacks and popular protest*.

Torpey, J. (1998). Coming and going: On the state monopolization of the legitimate “means of movement.”. *Sociological Theory*, 16: 239–259.

United Nations (2018). *World Economic Situation and Prospects 2018*, UN, New York.

United Nations General Assembly (1948), *Universal Declaration of Human Rights*.

Van Houtum, H. (2010). Human blacklisting: the global apartheid of the EU's external border regime. *Environment and Planning D: Society and Space*, 28(6), 957-976.

Vezzoli, S., & Flahaux, M. L. (2017). How do post-colonial ties and migration regimes shape travel visa requirements? The case of Caribbean nationals. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(7), 1141-1163.

Whyte, B. (2008). Visa-free travel privileges: An exploratory geographical analysis. *Tourism Geographies*, 10(2), 127-149.

Zolberg, A. (2003). The archaeology of remote control. *Migration control in the North Atlantic world: The evolution of state practices in Europe and the United States from the French revolution to the inter-war period*, 2003, 195-222.